

slovenski čebelar

1 9 6 6

LETO LXVIII

ŠT. 2

VSEBINA

V. Benedičič-F. Lobnik: Na delovni konferenci v Avstriji	33
Julij Mayer: Februarja pri čebelah	37
Tihomir Donski: Naša pomanjkljivost	39
Franjo Zorko: Nekaj mnenj in predlogov	41
Milan Perc: Naša pasišča in paše	42
Franc Grošelj: Zanimivosti iz mojega čebelar-skega dnevnika	43
Josip Pavletič: AŽ-panj, v katerem se čebele na prevozu ne vznemirjajo	45
Franc Kastelic: Kako delajo nekateri čebelarji	48
Dr. Jurij Senegačnik: Nekaj o vosku in nje-govem pridobivanju	49
Leopold Debevec: S čebelami in čebelarji skozi stoletja	55
Stanko Tomšič: Barjansko blato	58

NAŠA ORGANIZACIJA

Iz zapisnika o seji UOZCDS z dne 5. decembra 1965. Iz zapisnika VIII. redne seje IO dne 7. januarja 1966. Proslava mednarodnega čebelar-skega tedna v Ljubljani. Praznovanje mednarod-nega čebelarskega tedna v Jarenini pri Mariboru in v ČD Maribor-Tabor. Zaslužno odlikovanje. Iz uprave. Obvestili ČD Radovljica. Tiskovni sklad. Popravki

59

OSMRTNICE

Franc Skof, Alojzij Pahor

64

List izhaja vsakega 1. v mesecu. Člani, ki plačujejo letno članarino 1700 din, ga prejemaajo zastoj. Izdaja ga Zveza čebelarskih društev za Slovenijo v Ljubljani, Miklošičeva cesta 30, tiska ČP Delo — obrat Triglavsko tiskarna v Ljubljani, ureja uredniški odbor: Valentin Benedičič, Ivan Majcen, Slavko Raič, France Rome, Edi Senegačnik in Joško Slander. Odgovorni urednik Edi Senegačnik. Letna naročnina za nečlane 2000 din, za inozemstvo 2500 din. Posamezna številka na 32 straneh stane 250 din, na 16 straneh 120 din. Odpovedi med letom ne upoštevamo. Kdor plačuje članarino v obrokih, se s prvim obrokom zaveže, da jo bo do konca leta v celoti poravnal. To velja tudi za naročnino. Številka žiro računa pri Narodni banki v Ljubljani, Miklošičeva cesta, 503/603-116

NA DELOVNI KONFERENCI V AVSTRIJI

V. BENEDIČIČ - F. LOBNIK

Na povabilo predsednika Avstrijske čebelarске zveze g. Alojzija Tropperja smo se udeležili dvodnevne delovne konference o zdravstvenem stanju čebel v Grazu. Konferenca je bila dne 22. in 23. oktobra 1965 na Štajerski čebelarški šoli v Weinzödlu na periferiji mesta. Od Avstrijcev so se je udeležili referenti za zdravstvo čebel vseh osmih avstrijskih dežel od Predarlške na zahodu do Gradiščanske na vzhodu ob madžarski meji ter sodelavci Zveznega inštituta za čebelarstvo na Dunaju z vodjo inštituta dr. Teodorjem Jachimovičem. Našo čebelarско organizacijo so zastopali predsednik Valentin Benedičič ter trije člani mariborskega čebelarškega društva: M. Kamenšek, F. Lobnik in J. Resnik, oddelek za čebelje bolezni Veterinarskega znanstvenega zavoda v Ljubljani pa dr. Snojeva. Referenti za čebelje bolezni v posameznih deželah so večinoma direktorji deželnih čebelarških šol, tako da je ta dejavnost res v dobrih strokovnih rokah. V Avstriji delujejo namreč ta čas poleg Zveznega inštituta za čebelarstvo na Dunaju še štiri čebelarške šole, peto, in sicer za Koroško, pa bodo prevedoma odprli letos. Delovno konferenco je odprl in zares odlično vodil predsednik Avstrijske čebelarске zveze A. Tropper, ki je pozdravil vse udeležence in še posebej naše zastopnike. V imenu naših udeležencev se je zahvalil za povabilo in za pozdrav predsednik Zveze, ki je ob tej priložnosti podaril za knjižnico čebelarške šole v Grazu knjigi Sodobno čebelarstvo I. in II. del s posvetilom.

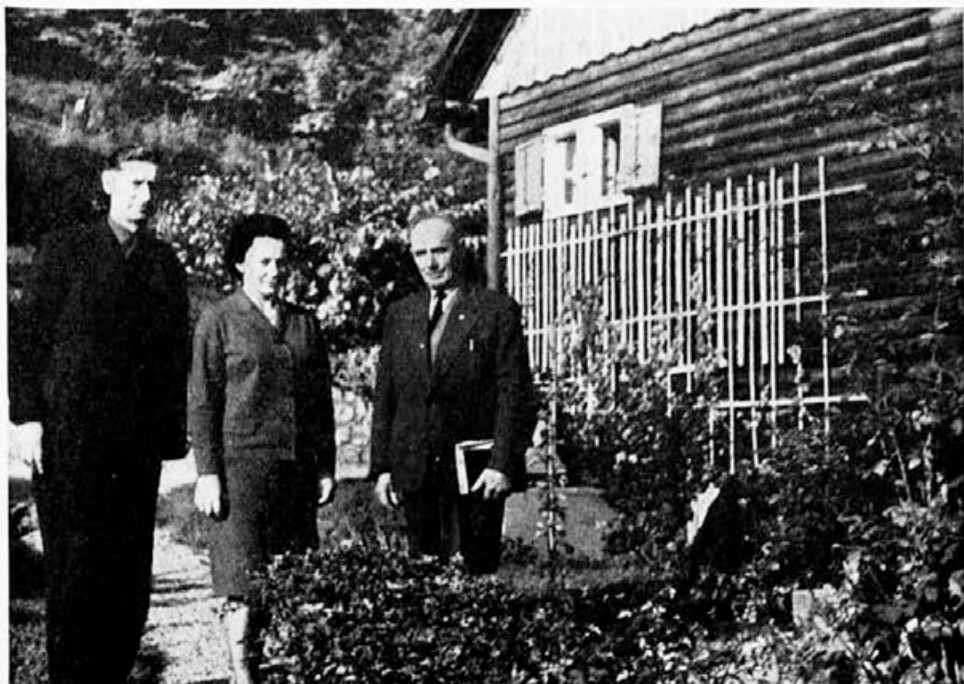
Naj najprej kratko pojasnim, kako in zakaj je prišlo do tega skupnega sestanka. Že avgusta leta 1964, ko je avstrijska čebelarska zveza organizirala na svetovni vrtnarski razstavi na Dunaju veliko srečanje avstrijskih čebelarjev, so se prvič javno sestali predstavniki avstrijskih in slovenskih čebelarjev. V imenu Zveze čebelarskih društev za Slovenijo jih je takrat pozdravil predsednik. V pozdravnem nagovoru je omenil, da imata obe sosedni deželi, ki čebelarita z enako pasmo, tudi podobne skupne probleme,

Na vrtu čebelarske šole. Od leve na desno: Val. Benedičič, dr. Bretschko, Al. Tropper, dr. Snojeva, Fr. Lobnik, sekretar Brüchner

med katerimi je navedel tudi načrtno zatiranje pršice vzdolž državne meje. Zborovalci so njegov nagovor in pobudo za sodelovanje toplo pozdravili. Naša Zveza je povabila k otvoritvi Janševega čebelnjaka dne 15. avgusta 1965 v Breznici Avstrijsko čebelarsko zvezo, kot neposredno sosedo pa še Koroško deželno zvezo za čebelarstvo. Vabilu sta se odzvali obe organizaciji. Na tej proslavi je predsednik naše Zveze v svojem govoru predlagal Avstrijski čebelarski zvezi skupno zatiranje pršičavosti ob državni meji na Spodnjem Koroškem in Štajerskem, kjer je meja bolj odprta. Avstrijci so predlog sprejeli. V dnevnem redu delovne konference so pod posebno točko »Sodelovanje s sosednimi čebelarskimi zvezami pri zatiranju čebeljih nalezljivih bolezni« napovedali obravnavanje našega predloga za zatiranje pršičavosti. Zakaj je naša Zveza zasledovala ta cilj? Za to imamo več tehničnih vzrokov. Najvažnejši med njimi je gotovo ta, da je uspešno zati-

ranje pršičavosti odvisno od strokovno pravilno organiziranega zdravljenja. K temu ne sodi samo zdravljenje žarišča bolezni, temveč tudi sumljivo območje okoli žarišča. To mora segati po potrebi tudi preko meje, da se tako zagotovi uspeh zdravljenja. Drugi nič manj važni vzrok je v tem, da se je zlasti zadnja leta vedno znova pojavljala pršičavost v delovnem območju čebelarskega društva Maribor, in sicer največ v krajih severno od Drave in tudi blizu državne meje. Zaradi tega smo slišali večkrat, da prihaja

Ob stari čebelarski šoli: čebelar Resnik iz Maribora, ing. Henriette Zecha, predsednik ZCD Benedičič

pršičavost iz Avstrije. Ta pobuda Zveze je utemeljena tudi zaradi tega, da ugotovimo, kako skrbi za zatiranje te bolezni sosednja avstrijska čebelarska organizacija. Tako bi potem odpadla morebitna neupravičena sumničenja, ki bi kaj lahko skalila medsebojne dobre odnose. Iz svojih izkušenj vemo, da so pri kontrolnih pregledih že nekajkrat ugotovili pršičavost v starih žariščih. To pa vselej, če niso izvršili plinjenja s folbeksom, ki je sicer 100 %-no učinkovito, po predpisih in v redu. Zato je prav lahko mogoče, da nismo zdravili povsod pravilno. To pa je imelo seveda nevšečne posledice.

Prvi dan so poročali deželni referenti za čebelje bolezni o zdravstvenem stanju čebel v posameznih deželah. Poročila so bila izčrpna, saj so jih sestavili po navodilih vodstva Avstrijske čebelarske zveze. Statistično so zajemala predvsem podatke o klasičnih boleznih, hudi gnilobi čebelje za-

lege, pršičavosti in težjih primerih nose mavosti. Slišali smo, da je nekaj krajev precej okuženih s pršico in hudo gnilobo čebelje zalege. Ob meji, zlasti na Štajerskem, je zdravstveno stanje čebel po teh poročilih kar v redu. Glede na dobro izvežbanost deželnih referentov za čebelje bolezni, ki imajo vsi tudi dobre mikroskope z nad 1000-kratno povečavo, moramo pač ugotoviti, da imajo verjetno zelo dober pregled nad čebeljimi boleznimi.

Po poročilih referentov za čebelje bolezni so sledila popoldne enourni predavanja sodelavcev Zveznega inštituta za čebelarstvo dipl. ing. Hansa Rutnerja o pršičavosti, dr. Teodora Jachimovicza o nose mavosti ter veterinarja dr. Franca Wernerja o hudi gnilobi. Predavanja so bila prirejena strokovni ravni poslušalcev. Kljub temu so bila preprosta in vsakomur razumljiva. Posebno zanimivo je predaval veterinar dr. F. Werner. Njegovo predavanje je poudarjalo, da je treba čebelarju pomagati in da ne sme trpeti nobene škode. Pripravil je več preparatov hude gnilobe. Sat, ki ga je uporabljal, je močno smrdel po mizarskem kleju.

Naslednji dan sta predavala direktor šole dr. Josef Bretschko in ing. Henriette Zecha o krvnih boleznih čebel in čebelje zalege (septikemiji). S to boleznijo se ukvarja v Evropi najintenzivneje dr. H. Wille, znanstveni sodelavec v čebelarskem oddelku Zveznega raziskovalnega zavoda za mlekarstvo v Liebefeldu pri Bernu. Nanj sta se predavatelja v svojih referatih ponovno sklicevala. To bolezen so začeli raziskovati v Švici na pomlad leta 1960. Ta je bila za čebele sicer zelo ugodna, toda kljub temu so prihajala na oddelek za čebelarstvo v Liebefeldu vznemirljiva poročila, da so pomrle čebele v mnogih čebelnjakih. Vzroka za to katastrofo si niso mogli pojasniti z nobeno tačas znano čebeljo boleznijo. Potem so dokazali, da lahko povzroči po bolezenskih bakterijah povzročeno zastrupljenje krvi (septikemija) tudi brez nose me uničujoče izgube. Predavatelj dr. Bretschko je pokazal po predavanju z diaskopom mnogo zanimivih barvnih diapozitivov mikroskopskih preparatov. Ob poslušanju teh predavanj bi marsikdo izgubil voljo, da bi še dalje čebelaril. Predsedujoči Alojz Tropper je po predavanju poudaril, da je treba vplivati pomirjevalno na čebelarje in da verjetno ta nova, še dokaj neraziskana bolezen ne bo zavzela večjega obsega. Največ preglavic dela ta bolezen zaradi tega, ker ima toliko različnih povzročiteljev. Doslej so ugotovili že najmanj deset različnih vrst bakterij-povzročiteljev zastrupljenja krvi. Najbolj napadalni med njimi sta debli *Apisep-ticus* in *H.* Dalje so odkrili, da povzročajo to bolezen tudi rikecije, ki se uvrščajo po velikosti med bakterije in viruse. Obliko in velikost rikecij je mogoče ugotoviti samo z elektronskim mikroskopom. Glede na različne vrste številnih bakterij in rikecij z različno odpornostjo, od katerih nastopajo hkrati po dve do tri, skoraj ni upanja, da bi našli primerno univerzalno zdravilo. Dr. Hirschfelder s čebelarskega inštituta v Erlangenu na Bavarskem meni, da bo še najuspešnejša in zanesljivejša borba proti tej bolezni dobra in pravilna oskrba čebel.

Opoldanski odmor so izkoristili za to, da so nas popeljali k čebelnjaku g. Tropperja kakih 15 km izven Graza. Čebelnjak z letno hišico ima sodobne priprave, ki jih zahteva napredno čebelarjenje. V njem so Kunčevi panji. Na prostem ima v bližini čebelnjaka tudi nekaj panjev z nakladami. Na vprašanje, kateri sistem panjev mu bolje ustreza, je odvrnil, da se mu ob

dobri paši bolje obnesejo panji z nakladami. Takih paš pa je tako malo, da bo ostal kar pri Kunčevih panjih. Pripomnil je, da vrača prav ves dohodek od čebel spet v čebelarstvo.

Po povratku je bilo na dnevnem redu sodelovanje s sosednimi čebelarstvi pri zatiranju nalezljivih bolezni. K tej točki je na kratko poročal za Slovenijo predsednik naše Zveze. Poudaril je, da bomo morali ob ugotovitvi pršičavosti ob meji zaradi uspešnega zatiranja razširiti zdravljenje tudi na čebele v sumljivem območju onstran državne meje. Vprašanje je, v kakšnem polmeru okrog žarišč naj bi zdravili. Predsednik Tropper je s tem soglašal in pripomnil, naj bi bila oba polmera odvisna predvsem od gostote čebelnjakov okrog žarišča bolezni. Zdravljenje naj bi segalo do mesta, kjer bi bil primeren večji presledek do prvega naslednjega čebelnjaka. Dr. Bretschko je k temu še pripomnil, naj jim pošljemo podatke o pozitivnih izvidih vzdolž državne meje. Potem bodo tudi oni takoj mikroskopsko pregledali vse sumljive čebelje družine na svoji strani državne meje. Zdravstveno akcijo bosta organizirali obe čebelarški organizaciji s sodelovanjem veterinarske službe. Tako je bila sporazumno postavljena osnova za skupno zatiranje pršice.

Delovna konferenca se je razvijala v prijateljskem ozračju in medsebojnem razumevanju. Bili smo dobrodošli gostje ter uživali njihovo pozornost in gostoljubnost. Obljubili so, da nas obiščejo v Mariboru, kjer bo verjetno v začetku marca skupni sestanek. Na njem se bomo pogovorili o prvi spomladanski zdravstveni akciji.

FEBRUARJA PRI ČEBELAH

JULIJ MAYER

Zima že dolgo gospodari. Kdor je pravilno in vestno zazimil svoje čebele, nima skrbi. Ob dobri zalogi se družine izvrstno počutijo. O tem se lahko prepričamo s tanko cevčico iz gume ali plastične mase. Vtaknemo jo skozi žrelo v panj pod gnezdo. Glasnejše šumenje naznanja morda žejo, zato opazujemo take panje večkrat. Stopnjevano šumenje in bučanje ter zopet pojemajoč glas pa kaže, da je panj brezmatičen. Trenutno temu panju ne moremo pomagati. Označimo ga, da ga pozneje takoj najdemo. Dobro je, da opazujemo žrela, če morda niso zatrpana z mrtvicami ali ob večji zmrzali z ledom. Tudi mišnice pregledujemo večkrat.

Ta mesec se čebele tudi otrebijo. To pomeni zanje pravo olajšanje. Čebelar je rešen najhujših skrbi. O trebilnem izletu smo lani obširno pisali v 2. številki Slovenskega čebelarja na strani 37.

V čebelnjaku sedaj ni posebnega dela. Zato je dovolj časa za razmišljanje in načrtovanje, kako bomo letos uspešneje čebelarili.

Ker smo sredi zime, si oglejmo prezimovanje dveh različno močnih družin. Navadno rečemo, da zaseda srednje močna družina pozimi pet ali šest satov. Ali se je kdo že vprašal, koliko čebel ima taka družina? Ob raznih poskusih so pred zimo ometli vse čebele s satja in jih stehali. Ugotovili so povprečno težo nekaj malega nad 1 kg. To je dalo nekaj več kot 10.000 čebel z matico. Družine, ki zasedajo manj ulic, pa imajo manj čebel.

Obe družini prezimujeta v plodišču desetsatarja in vzdržujeta notranjo toploto v gnezdu nekako 23° C. Ta toplota izžareva v okolje in ogreva zrak v panju. Nedvomno se bo močnejša družina bolj ugodno počutila kot šibkejša. Krajevne pašne razmere so nekatere čebelarje privedle do tega, da so si dali napraviti panje na 10 ali celo na 11 satov. Obe družini bi se gotovo slabo počutili v teh plodiščih. Nasprotno pa bi se v panju na 8 satov gotovo bolje počutili. Iz tega razmišljanja bi zaključili, da prezimujmo pri nas majhne družine na manjšem prostoru. Zato jih pred zazimljenjem zožimo. (Op. ur.: Vsi niso tega mnenja.)

Obe družini morata vzdrževati potrebno notranjo toploto z večjim ali manjšim uživanjem medu. Z njim čebele »kurijo«, kot pravimo po domače. Kadar pritisne mraz, se zrak okoli gruč ohladi. Zaradi tega pa izžareva seveda zimsko gnezdo več toplote. Čebelam postane hladno in zato sežejo po novih kalorijah, ki jih dobe v medu. Pri tem izžareva iz manjše gruč sorazmerno več toplote v okolje in čebele morajo bolj kuriti. Iz navedenega sledi prva ugotovitev: družina z manjšim številom čebel porabi večjo količino medu. Zaradi manjše toplote začnajo matice v manjših družinah pozneje zalegati, družina se na pomlad počasneje razvija in do glavne pomladanske paše ni dovolj močna. Zato ne more paše izkoristiti, temveč se ob njej šele razvije in okrepi, po končani paši pa je v rojilnem razpoloženju. Torej na vsej črti slabo. Zaključek: s slabiči se ne bomo ukvarjali, ker ne bomo imeli od njih koristi.

Novi časi nas silijo k drugačnemu načinu življenja. Marsikaj se je spremenilo v našem okolju. Tudi v naravi: v gozdu, na travniku in na polju. V gozdu izginja podrast in z njo marsikak cvetoč grm. Ta je ob brezpašnih dnevih nudil čebelam skromen kruhek. Ob njem se je družina vsaj preživljala. Na travnikih pa čutimo danes še večjo spremembo. Živinorejec spreminja svoje njive v enolične zelene površine brez vsakega cvetja. Razne cvetlice so zanj plevel, ki ga s kemičnimi sredstvi zatira. Pri tem pa pozabljamo, da je med tako zaničevanim plevelom marsikatera zdravi rastlina, ki koristi človeku in tudi živini. Na teh rastlinah so nabirale čebele zdravilen med. Največjo in najobčutljivejšo izgubo smo utrpeli čebelarji zaradi ajde, ki je ne sejejo več, mimo vsega pa tudi ne med več. Spominjam se časov, ko so se proti koncu oktobra pojavili po trgovinah polni škafi ajdovega medu. Marsikateri trgovec je postavil škaf z medom kar pred vrata, da je potrošnike opozoril nanj. In naše gospodinje so ga rade kupovale. Koliko kruhkov, namazanih z ajdovo strdjo, so pojedli otroci za večerjo, koliko skodelic lipovega čaja oslajenega z ajdovcem smo popili! Koliko sladkih potic so napekle gospodinje proti koncu decembra! In k vsemu temu bogastvu so pripomogle čebele malega podeželskega čebelarja! Zdaj vsega tega ni več.

Temeljito bomo morali pretehtati naša domača pasišča in se razgledati tudi po drugih. Vse delo bomo morali usmerjati tako, da bodo naše čebele lahko izkoristile kratkotrajno pašo. Poslabšanje paše občutijo zlasti čebelarji v nastajajočih industrijskih središčih. Morda je samo nekaj kilometrov proč boljša paša. Zakaj ne bi postavili čebelnjaka tja? Seveda se moramo prej pogovoriti s tamošnjimi čebelarji, da ne bo potem godrnjanja.

Kadar pa narava ne bo dala čebelar ničesar, takrat bomo morali pač mi nadomestiti manjkajočo pašo s sladkorjem in nadomestkom za obnožino. Oboje igra povsod v sodobnem čebelarjenju že veliko in odločilno vlogo.

Naj še povem, kako skušajo čebelarji drugod pridelati več medu, pri tem pa ne zvišajo števila panjev. Severno od Alp, kjer je paša zelo podobna naši, je pa nekoliko poznejša, določi čebelar ob pomladanskem pregledu močnejše družine za medarje. Nekako polovico vseh panjev določi za to. Zanje odslej najbolj vestno skrbi. Ojačuje jih z zaleženimi sati iz panjev druge polovice. Tako krepí močnejše družine in dobi zelo močne panje. Ti pomladansko pašo lahko do kraja izkoristijo. Družinam v rojilnem razpoloženju odvzame narejenca s staro matico, jeseni pa jih zopet združi v močne plemenjake z mlado matico. V glavni paši se družine, ki jim je odvezemal zalego, naglo razvijejo v krepke plemenjake, ki so sedaj nared za poletno pašo. Pravijo, da se jim to splača. Točijo več medu pri enakem številu panjev.

NAŠA POMANJKLJIVOST

TIHOMIR DONSKI

Slovenci smo že dolga stoletja znani po svoji čebelarski tradiciji. Poleg znamenitega Janše slovi naša domovina po odlični kranjski čebelji pasmi, ki je razširjena širom po svetu. Naše čebelarstvo je kar na zavidljivi višini, saj nam ne manjka odličnih čebelarjev praktikov. Njihove sposobnosti občudujejo celo tuji strokovnjaki, je pa tudi za zgled čebelarjem drugih narodov. Tudi čebelarske literature imajo precej. V tem pogledu je Sodobno čebelarstvo neizčrpen vir čebelarskega znanja, ki lahko zadovolji tudi najzahtevnejše čebelarje. Tudi naš Slovenski čebelar dosega svoj namen. Brez njega si strokovnega izpopolnjevanja sploh ne moremo zamisliti. Pohvalo o njem so izrazili že priznani inozemski strokovnjaki.

Ceprav smo na eni strani res skoro že popolni, se nam na drugi strani pojavlja čedalje večja vrzel. To je pomanjkanje znanstveno raziskovalne službe. Praznina na tem področju zija že dolgo, čeravno so jo v določenem času hoteli zamašiti z raznimi surogati, a jim to nikakor ni uspelo. Medtem ko imajo v drugih čebelarsko bolj naprednih državah organizirano znanstveno čebelarsko delo, to pri nas le životari. V Nemčiji imajo npr. več zavodov, kjer proučujejo čebeljo patologijo, botaniko in fiziologijo, čebelarsko tehnologijo in še in še. Na teh zavodih delujejo najznamenitejši čebelarski znanstveniki. To lahko opazimo tudi pri naših socialističnih sosedih. Romunija npr. nudi svojim čebelarjem vsakovrstno pomoč — materialno in denarno, poleg tega pa še zelo skrbi za čebelarsko raziskovalno delo. V Avstriji, kjer se tamkajšnja pasišča sploh ne morejo primerjati z našimi, imajo že več čebelarskih šol, kjer usposablajo mladi kader. Tudi tu skrbe za raziskovalno službo. Take primere bi lahko našli še v marsikateri državi.

Tudi pri nas je napočil zadnji čas za rešitev tega problema. Naša Zveza s predsednikom Benedičičem si res vztrajno prizadeva najti v tem pogledu razumevanje pri naših oblasteh. Toda kako bomo našli razumevanje

za finančno pomoč pri organiziranju znanstveno raziskovalne službe, ko pa ne dobimo niti pomoči za najnujnejše splošno čebelarске potrebe. V zadnjem času morda to ne drži več toliko, a veliko se ni spremenilo. Toda če ne najdemo pomoči drugod, si jo bomo morali najti sami. Vsi organizirani čebelarji se prav gotovo zavedamo, da bi imeli od ustanovitve take službe korist predvsem mi. Edina rešitev iz te zagate bi bila, če bi s prostovoljnimi prispevki organiziranih čebelarjev in ob podpori Zveze sami ustanovili tako znanstveno raziskovalno službo. Če se v tej zadevi ne bomo zganili sami, se drugi za nas prav gotovo ne bodo. Slovenski čebelarji smo že marsikaj preboleli. Menim, da bi prenesli tudi tako akcijo. Zdaj je že pet minut pred dvanajsto, da nadoknadimo, kar smo v preteklosti zamudili.

Z moderno čebelarsko znanostjo se sicer seznanjamo. Najbolj z nemško, v zadnjem času pa tudi z angleško, ameriško in iz socialističnih držav zlasti z rusko. Kot je pokazala praksa, pa nekateri izsledki te čebelarske znanosti niso kaj pomembni za naše domače razmere. Zaradi tega je organiziranje domačega čebelarskega znanstvenega dela naravnost nujno. Morda ne bi bilo napak, da bi obnovili nekdanjo čebelarsko šolo, seveda v drugačni obliki. Imela bi prav gotovo več uspeha.

Morda so moji predlogi zidanje gradov v oblake. Vendar sem mnenja, da je to zelo nujno. Prej ali slej bomo morali začeti. Vsi ti problemi skrbe predvsem nas mlade čebelarje. Res nas ni mnogo, toda dobro vemo, kakšna bi morala biti pot slovenskega čebelarstva v prihodnosti. Zavedamo se, da smo potomci velikega Janše. Njegov duh želimo še bolj oplemenititi in ga ponesti med naše čebelarje. Naša organizacija bo prav gotovo premagala vse težave in uspela. O tem vsaj jaz prav nič ne dvomim.

Med najbolj delovne čebelarske organizacije sodi društvo v Ribnici. Na sliki so njegovi člani na lanskem občnem zboru

NEKAJ MNENJ IN PREDLOGOV

FRANJO ZORKO, LESCE

Zelo rad prebiram razne članke in druge prispevke v Slovenskem čebelarju, ker je v njem za nas začetnike vse zanimivo in koristno. Posebno praktična navodila in razni nasveti so nam zelo dobrodošli, čeprav so tudi drugi prispevki in znanstvene obravnave zelo zanimive in poučne. Verjetno imate omejene možnosti, vendar bi rad predlagal, da bi uvedli še rubriko za nas začetnike. S tem bi si verjetno pridobili nekaj novih sodelavcev. Ti bi — naj si bo iz lastnih izkušenj ali s čitanjem razne literature — v marsičem pomagali nam začetnikom, ki večkrat ne vemo, kako bi ravnali, da bi bilo boljše in prav. Sicer je res, da je tudi sedaj več takih člankov, vendar bi se dalo v taki rubriki vse bolj načrtno in sistematično obdelati. Predvsem se mi zdi važno, da bi bilo vse pravočasno objavljeno, tako da bi vse izkušnje starejših čebelarjev lahko uporabljali pri praktičnem delu vse leto.

Sodobna znanost odkriva v novejšem času vedno nove in nove skrivnosti iz življenja čebel ter njihovo vsestransko korist. Kljub temu pa posveča iz nerazumljivih razlogov naša družba vse premalo pozornosti važnosti čebel za naše kmetijsko gospodarstvo, predvsem za sadjarstvo. Prav tako je povsem nerazumljivo, kako je mogla naša skupnost toliko žrtvovati za Agromel? Ali so merodajni činitelji zavedajo, kakšna ogromna škoda in izguba je bila to za našo skupnost? Vse to so vprašanja, ki nas morajo zanimati, če nam je sploh kaj do razvoja in naprednejšega čebelarjenja pri nas. Če je kdo upravičen terjati odgovor na ta vprašanja, smo to mi čebelarji in sadjarji, posredno pa tudi vsi ostali državljani. Zakaj je naša skupnost dala za Agromel in podobna dvomljiva podjetja ter zavode več sto milijonov dinarjev, za našo čebelarsko organizacijo, ki se edina ukvarja s čebelarsko prosveto in skrbi s tem za napredek vsega slovenskega čebelarstva, pa v vsem tem času prav nič? Čebelarji so pri nas močno zapostavljeni. Družba bi nas morala podpreti, če kljub neugodnim pogojem vztrajamo pri tem delu, ki je v splošno korist. Zato se mi zdi nujno, da stalno opozarjamo merodajne činitelje. Ti bi z raznimi ukrepi in podporo našim čebelarjem lahko storili marsikaj, kar bi vsaj delno popravilo nezadovoljivo stanje v našem čebelarstvu. Navedel bi nekaj predlogov:

1. Nujno bi bilo treba znatno podpreti Zvezo čebelarskih društev in njeno dejavnost še razširiti ter povezati z raznimi kmetijskimi zadrugami, s sadjarskimi društvi, raznimi plantažnimi nasadi itd.

2. Nuditi več podpore tudi zasebnim čebelarjem, ki zaradi slabih letin počasi, a vztrajno opuščajo čebelarjenje. Ta pomoč in podpora naj bi bila v cenejšem sladkorju za krmljenje. Čebelarji bi morali dobiti poceni semena in sadike medovitih rastlin, ugodna posojila za postavitev čebelnjakov, za nabavo čebeljih družin, panjev in orodja.

3. Potrebno bi bilo sklicati širši strokovni posvet vseh prizadetih, na katerem bi poleg čebelarjev sodelovali tudi drugi strokovnjaki, ki bi lahko pomagali našemu čebelarstvu. Dalje naj bi sodelovali tudi vsi tisti, ki pričakujejo gospodarsko ali drugo korist od čebelarstva. Na tem posvetu bi morda lahko pripravili (po komisijah) nov osnutek zakona ali uredbe, ki bi nekako pravno reševala ta važna vprašanja.

4. Zagotoviti sredstva za večjo propagando (tisk, film, radio, literatura). To bi bilo nekaj predlogov, ki naj bi pomagali čebelarstvu in pripomogli k boljšemu razumevanju družbe za naše probleme. In nazadnje še nekaj vprašanj:

1. Kje bi lahko dobili kakšno literaturo o medovitih rastlinah?
2. Ali res obstoji vrsta ajde, ki medi? Kje bi dobili njeno seme?
3. Ali lahko pričakujemo letos kakšen širši sestanek oziroma posvetovanje vseh slovenskih čebelarjev?

To je nekaj mojih misli, ki sem jih želel povedati. Zanimalo bi me še mnenje drugih čebelarjev.

NAŠA PASIŠČA IN PAŠE

MILAN PERC

Preteklo leto marsikak čebelar ni točil. Meseca junija smo imeli navadno že polna medišča, lani pa smo morali čebelice ta mesec krmiti, če smo jih hoteli obdržati pri življenju. Stal sem pri čebelnjaku in opazoval, kako so čebele klavčno lazile po bradah. Večkrat je katera izletela, toda vrniti se je morala zaradi dežja. Čebele so si morda bolj želele sonca kot čebelarji. Nekateri so mi pravili, da so že začele preganjati trote. Tega pa jaz nisem opazil. Menim, da je to posledica slabe paše in premajhne zaloge hrane. Dragi čebelarji, ne bodimo skopi do svojih ljubljenk! Predlanskim so nam dobro plačale naš trud. Poznam pa čebelarje, ki imajo srce za svoje čebele le ob dobrih letinah. Ko pridejo slabi časi kakor letos, pa se jeze: »Krmil jih pa ne bom, pa če kar vrag vzame te muhe!« Menim, da takšen človek ne zasluži imena čebelar, ampak oderuh. Saj veste, da prebijejo čebele brez čebelarja le ob dobrih letinah, ob slabih pa ne. Ko že ravno govorim o paši, naj opišem, kako jo lahko vsaj nekoliko izboljšamo. To bi prišlo v poštev bolj za tiste, ki čebelarimo na stalnem mestu, pa tudi prevaževalcem ne bo škodilo. Razmnoževali naj bi predvsem rastline, ki cveto v juliju in avgustu, to je v brezpašni dobi. Rastlin, ki cveto aprila in maja, skoraj nima pomena razširjati, kajti takrat imajo čebele dovolj travniške paše. Če je deževna pomlad, pa še te ne morejo izrabiti. V brezpašni dobi je navadno lepo vreme in bodo čebele dobro izkoristile vsako kapljico medicnine. Naj navedem samo nekaj rastlin, ki cveto v brezpašni dobi in dobro medijo. To so: bela in rumena detelja, zlata rozga in v zadnjem času tudi ruska sončnica, ki ne poškoduje čebel, ima pa odličen med. Medena detelja uspeva na kamnitem svetu, tudi če jo posejemo na njivo. Deteljo bi lahko sejali čebelarji-kmetovalci. Ker prvo leto ne cvete, jo lahko kosimo in polagamo živini, drugo leto pa imamo eno košnjo. Zlata rozga tudi ni posebno zahtevna in se zelo hitro širi. Najlepše uspeva na srednje vlažni zemlji. Ruska sončnica raste na vsaki zemlji in je zelo hvaležna rastlina. Tudi sahalinka bi bila primerna za brezpašno dobo, toda žal nam tov. Vadnal ni mogel ustreči. Priporočajo tudi svilnico ali cigansko perje, za katero bi dobili seme pri tovarišu Vadnjalu. Čebelarji, na delo! Ko bodo navedene in tudi druge rastline dozorele, pridno nabirajte semena, čeprav nimate

svoje zemlje. Kadar boste šli malo na sprehod ali po drugih opravih bodisi mimo kakšnega plazovja, močvirja ali drugih neobdelanih površin, vselej vzemite s seboj koreninico zlate rozge ali pa seme medene detelje. Tu in tam ga malo raztrosite ali vsadite koreninico zlate rozge.

Vse omenjene rastline se bodo čudovito razširile in presenečeni boste, ko boste videli na njih množico svojih najboljših in najzvestejših prijateljev. Če boste kje podtaknili te rastline, sem prepričan, da ne boste imeli slabe vesti.

Ker imam ravno svinčnik pri roki, bi še rad posvaril tiste čebelarje, ki prodajajo odvečni vosek tovarnam namesto čebelarskim društvom. Zato čebelarji začetniki ne morejo dobiti satnic. Če se vam zdi, da društvo premalo plača vosek, ga rajši zamenjajte za satnice. Te pa boste začetnikom drago prodali in še hvaležni vam bodo. Nikar ne bodite nevoščljivi! Zavedajte se, da ste bili tudi vi svoje dni začetniki. Predno končam, vam želim, dragi čebelarji, da bi posijalo toplo sonce na vaše čebelice in da bi zamedil vsak kol, kot neredko slišimo starejše čebelarje, in da bi bilo vse, kar smo lani izgubili zaradi dežja, povrnjeno letos.

ZANIMIVOSTI IZ MOJEGA ČEBELARSKEGA DNEVNIKA

FRANC GROSELJ

Lansko pomlad sem prezimil osem družin. Poln načrtov sem se zagnal na delo, toda usoda mi že v začetku ni bila naklonjena. Eno družino sem moral zaradi brezmatičnosti pridružiti, tako jih je ostalo le še sedem. Od teh so se štiri odlično razvijale, dve srednje in ena slabo. Ko sem se pozanimal pri prejšnjem lastniku, sem zvedel, kako je z družinami. Matice so bile v treh starejše. Točne starosti ni mogel ugotoviti. Po njihovem zaleganju, živahnosti in barvi sem sklepal, da so že krepko prešle tisto dobo, ko jih mora čebelar zamenjati. Bal sem se, da ne bodo vzdržale do maja, ko sem nameraval vse zamenjati. In res, zaleganje v najšibkejšem panju je vedno bolj pojemalo. Matica je postala okorna, komaj se je še premikala. Družina je slabela, rezervne matice nisem imel. Zato je nisem hotel pridružiti kaki drugi. Tako bi moje že itak majhno čebelarstvo še zmanjšal. Zelel sem namreč čim bolj povečati število panjev. Tekli so že zadnji dnevi aprila. Stara matica je zalegla le še dva sata. Ob robu sem opazil tri lepe zaležene matičnike. Kmalu se je izlegla mlada matica, se sprašila in začela zalegati. Zalegala je v enem delu panja in imela že tri sate pokrite zalege. Stara pa je ždela na drugi strani in si je svoj okoliš omejila le na eno stran sata. Nisem hotel motiti lepega sožitja, ki je za čebelarje zanimivo in redko. Ko bi bil takrat vedel, kaj vse se bo še zgodilo, bi tega nikakor ne bil dopustil.

Neko lepo nedeljo sem pregledoval zopet to družino z materjo in hčerko in na dnu zagledal klobčič čebel. Prerivale so se, se zagrizle v neko stvar, vmes pa razburjeno bučale. Od časa do časa se je zaslišal tenek klic. Vedel sem, da trpinčijo matico. Seveda sem bil prepričan, da hočejo obračunati

s starko. Toda glej, ta je še vedno kraljevala na svojem satu. Brž sem s slamico razbrskal klobčič čebel in rešil mlado matico, ki je imela krilo že načeto. Spravil sem jo v matičnico. Tudi staro matico sem odstranil in družina je dobila drugo iz prašilčka.

Da se je vse to zgodilo, sta dve možnosti: matica morda ni ustrezala čebelarjem, ki jo najbolj poznajo. S svojim brkljanjem po panju sem jo morda razburil, da je začela begati sem ter tja in čebele so jo zgrabile.

Da je bila matica dobra in zdrava, sem ugotovil šele čez čas, ko sem jo dodal nekemu narejencu. Sprejel jo je in še danes po enem letu je odlična. Le pretrgano krilo je spomin na tiste trenutke, ko je bila v klobčiču.

Ostane torej druga možnost: matica se je prestrašila, začela begati po satih in čebele so planile po njej. Mogoče je pravilna trditev, da se čebele boje za matico. Moj naslednji primer to potrjuje. Iz panja številka 6 sem potegnil nekoč sat. Bil je star, skrivenčen, krepko zadelan in še previsok. Ko sem ga torej izvlekel, seveda s težavo, sem na gornjem robu opazil klobčič prerivajočih in razburjenih čebel. Parv tak klobčič sem opazil na podnici panja. Takoj sem pomislil na najhujše. In res, matico sem pretrgal na dvoje, ko je ravno hitela preko sata. Čebele so se zagrizle v njene ostanke, cela družina se je močno razburila. Čebele se res boje za matico, toda tega se ne zavedajo. Razburjena ali smrtno ranjena matica mora izločati neko snov, ki čebele razdraži. Katere so te snovi, je pa še uganka. To so moja opazovanja. Mogoče bodo le pomagala čebelarjem, da si bodo bolj na jasnem, zakaj stisnejo čebele matico v klobčič, da je potem po njej.

Čebelar, ki se tega zaveda, ne bo nikoli dodajal preživahnih matic. Te so mlade, ki še ne zalegajo ali pa so šele začele. Čebele najrajši sprejmejo umirjeno matico, ki je zalegala vsaj že mesec dni. Pazimo na to!

Lansko leto sem skušal svoje čebelarstvo čimbolj povečati, zato sem vzrejal matice, delal narejence, nisem pa maral rojev. Bal sem se, da bi mi ušli na visoka drevesa, kjer bi jim ne bil kos v kakšnem košatem hrastu, ki jih je za mojim čebelnjakom precej. Toda je že tako, da se vedno rado zgodi, česar si ne želimo.

Bilo je v začetku julija. Paša je že usihala, kostanj je bil edini up. Toda dež, vsak dan dež! Ta mi je pregnal tudi zadnje upanje na boljše. Nič ne bo! Vse ukrepe proti rojenju sem opustil in dva tedna me ni bilo k čebelarjem. Tisti dan pa me je le mikalo, da pogledam, če so se mlade matice v prašilnikih že sprašile in če morda že zalegajo. Imel sem štiri družinice. Pri dveh je bilo že po sat zalege in srečen sem se lotil tretjega. Edini sat je bil lepo zaležen in matica ni imela več prostora za zaleganje. Ko sem ga obračal proti soncu in si ogledoval zalego, je matica naenkrat zatrepetala s krili, se za nekaj centimetrov dvignila in zopet sedla. To je večkrat ponovila. Še preden sem odkril njeno namero, je planila kvišku in za njo vsa družinica. Stekel sem za njo in namesto da bi videl, kako se begunec vrača v panj, se je usedel na bližnjo hruško. Želel sem dobiti matico. Ko pa sem družinico ogrebal, sem zagledal v isti smeri, toda visoko v hrastu, močen roj. Ali je moj? Toda kateri panj je rojil? Nobeden. O pač! Ko sem zadnjič pregledoval, sem opazil pri nekem matičniku. Matice ni bilo nikjer. Bila je ena starejših in morda je padla zaradi starosti. Mogoče so bili zopet krivi zlepljeni sati ali pa moja roka. Takrat si nisem delal preveč skrbi. Menil

sem, da je paša že končana in da zato matičnikov ne bom podiral. Družina si bo že sama izbrala pravo matico. Tako sem torej pustil vse pri miru. Na moje veliko presenečenje si je družina res izbrala eno, poleg nje pa še pet ali šest drugih. Ko sem namreč pogledal v panj, je bil šibkejši, več matičnikov pa je bilo odprtih. Ta je rojil! Roj na hrastu je bil moj, vsaj na papirju. Težko je bilo priti do njega. Moral sem pokazati vse svoje plezalne sposobnosti. No, kljub težavam sva z gospodarjem zemljišča, kjer imam čebele, roj le spravila na svoje mesto. To je bil zame nauk več, da ne smem nikoli več prepustiti vajeti samovolji čebel.

V kostanjevi paši sem zamenjal vse stare matice z novimi in okrepil pet narejencev. Tako grem zdaj s svežimi silami v novo čebelarstvo leto. Upam, da bo boljše kot lansko.

AŽ-PANJ, V KATEREM SE ČEBELE NA PREVOZU NE VZNEMIRJAJO

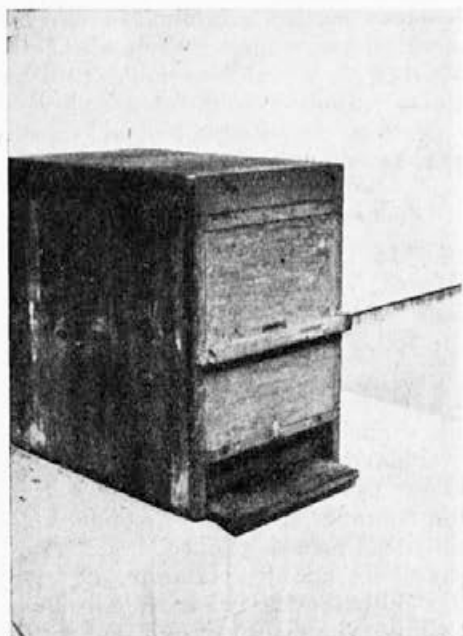
JOSIP PAVLETIC

Ko sem začel čebelariti v mladih letih in sem prevažal čebele s paše na pašo, se mi je večkrat zgodilo, da se je kakšen panj na prevozu zadušil. Navadno so bile to najmočnejše družine.

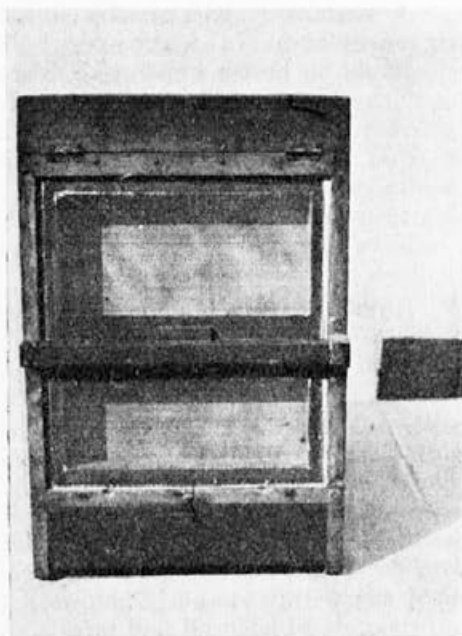
Več let sem razmišljal, kako bi se dalo to preprečiti. Napravil sem večje panje s 25 satniki. Na žalost pa so se tudi v teh čebele na prevozu večkrat zadušile. Leta 1950 sem se pogovarjal s čebelarjem iz Ljubljane o prevozu čebel po železnici. Pripovedoval mi je, kako je prevažal v vagonu čebele. Ker so bile čebelje družine močne in je bilo v vagonu vroče, so se čebele zelo razburjale. Vse je kazalo, da se bodo zadušile. Da bi to preprečil, je obrnil panje z mrežo navzgor in tako rešil žival. To me je pobudilo, da sem začel razmišljati, kako bi napravil panj z odprtino na vrhu. Na misel mi je prišlo, da bi postavil nad satniki okvir s kovinsko mrežo in nad tem nekaj centimetrov prostora za zračenje. Ker 1950. leta nisem mogel najti potrebne materiala za izdelavo takega zračnega panja, sem predelal navaden Žnideršičev panj s tem, da sem znižal satnike za dva centimetra, nad njimi pa sem postavil mrežo, nad katero je ostal prostor za ventilacijo. Prihodnje leto sem prevažal čebele s paše na pašo na daljavah do 50 km. Na prevozih se je ta panj še kar dobro izkazal. Ko sem to videl, sem napravil načrt za omenjeni panj in ga izročil čebelarškemu društvu v Ljubljani z naročilom, naj izdelajo 10 panjev s tako ventilacijo. Čebelarско društvo iz Ljubljane je naročilo izdelavo teh panjev pri mizarskem podjetju »Grom« na Vrhniki po mojem načrtu. Ko sem prejel novo izdelane panje z ventilacijo, sem jih takoj napolnil s čebelami. Prvi prevoz z novimi panji je bil iz Gorice v Mursko Soboto. Po končani paši pa sem čebele odpeljal iz Murske Sobotе preko Zagreba v Gorski Kotar. Vozil sem podnevi v junijski vročini. Kljub ventilaciji so se čebele razburjale. Razmišljal sem, kaj je temu krivo. Ugotovil sem, da je čebelam v panju med ulicami preveč tesno. Ne morejo se gibati in zrak ne more krožiti med njimi. Po teh ugotovitvah sem izdelal nastavek iz kovinske mreže z notranjo prostornino 6.350 cm³. Ta nastavek

sem postavil na okvir v medišču tako, da se čebele lahko umaknejo iz medišča v sam nastavek iz kovinske mreže. S tako izboljšavo, t. j. z gornjim zračenjem in s kovinskim nastavkom, sem prevažal čebele in nisem imel nobenih izgub zaradi zadušitve. Toda tudi sedaj so se čebele večkrat pri prevozu razburjale.

Pozneje sem zvedel, da prevažajo ameriški čebelarji ponoči z odprtimi žreli. Jugoslovanski čebelarji pa prevažajo čebele ponoči in podnevi. (Op. ur.: Slovenske čebelarje smo vedno učili, da čebel podnevi ne smejo

Pavletičev panj pred prevozom

Isti panj pripravljen za prevoz

prevažati!) Zato sem izdelal panj, v katerem je žrelo odprto in obenem zaprto. Po prevozih je važno, da čebele niso izčrpane, kadar pridejo na novo pasišče. To pa zagotavlja moj novi sistem. Čebele se ne razburjajo več, so popolnoma mirne in prav nič izčrpane. Zaradi lažjega opisa bom omenjeni panj označil s črko P (Pavletič).

Meseca junija lani sem prevažal čebele ponoči s tovornjakom na daljavo 60 km. V panju P je bila izredno močna družina. Ko sem odpiral žrela 30 panjev na pasišču, so se čebele razšle po prednjih stenah. Zadnjega sem odprl panj P. Čebele v njem so bile popolnoma mirne. Ždele so na prednji steni panja za mrežo v obliki roja. Drugi prevoz je bil junija na daljavo 45 km zgodaj zjutraj. Ko sem odpiral žrela, so čebele z vso silo planile na prosto. Zadnjega sem spet odprl panj P. Iz njega trenutno ni zletela nobena čebela. Vse so bile kakor pri prejšnjem prevozu mirne za mrežo. Julija meseca sem tretjič prevažal podnevi. Panj P je bil sam naložen na

tovornjaku. Vozil sem na daljavo 45 km. Dvajset kilometrov je bilo lepe ceste, 25 km pa prav slabe. Po končanem prevozu sem postavil panj v čebelnjak in odprl žrelo. Čebele so se vedle prav tako kot pri prvem in drugem prevozu. Pri četrtem prevozu v avgustu na daljavo 25 km sem pustil prednjo steno panja P zaprto z lesonitno ploščo. Ko sem odprl žrelo, so se čebele tudi iz panja P vsule prav tako kot iz vseh drugih. To je dokaz, da so se čutile zaprte. Pri petem prevozu na daljavo 180 km so bile čebele zaprte 14 ur. Prevažal sem prve dni septembra. Tudi pri tem prevozu v panju P so se čebele prav tako vedle, kot sem že opisal pri prvem, drugem in tretjem prevozu. To so moje lanske izkušnje pri prevozu čebel v panju P.

Opis panja:

Panj P je izdelan iz AŽ-panja. AŽ-panj ima spredaj dve steni. Med stenama je za izolacijo žaganje ali oblanje. Ta prostor sem izkoristil za zračni prostor. Prednjo steno sem odstranil. V prostor, kjer je navadno žaganje, sem vstavil okvir, na katerem je pritrjena mreža. Steno pod mrežo sem prebarval z belo barvo, da se čebele laže vidijo skozi njo. Čez mrežo in okvir oziroma celo prednjo stran panja pa je postavljena lesonitna plošča. To zelo lahko odstranimo. Sam okvir z mrežo lahko vzamemo iz panja, da bi jeseni zaradi toplotne izolacije lahko položili pod mrežo papir, karton ali drugo. Pri prevozu lesonitno ploščo odstranimo. Nad žrelom je odprtina, skozi katero gredo lahko čebele pod mrežo. Panj P je enostaven in preprost. Za prevažanje nima nobene šare, razen lesonitne plošče, ki jo lahko postavimo v zgornji zračni prostor. Priprava panja P za prevoz traja 35–40 sekund. Pri panju P nastavka iz kovinske mreže ne potrebujemo.

Menim, da s panjem P lahko zaključim svoje raziskave o prevozu čebel na pašo. Vsako leto se marsikateremu čebelarju zadušijo na prevozu čebelje družine. Če pa pridejo žive na pasišče, so delavke tako izčrpane, da živijo le kakšen dan. Tako sploh ne morejo izkoristiti paše. Navadno se zadušijo le najmočnejše družine. V starih časih so čebelarji čebele žveplali in jih tako hitro uničili. Sedaj pa čebele prevažamo in jih tako mučimo dalj časa, preden pomrjejo. S svojim novim panjem bom obvaroval čebele pred tem.

Op. ur.: Podobne panje s sprednjo ventilacijo sem videl leta 1930 pri Znideršiču. Res ne vem, zakaj so jih potem opustili. O njih smo prevaževalci, ki vozimo na velike daljave, večkrat razpravljali. S tovarišem Pavletičem se popolnoma strinjam, da so panji s prednjo ventilacijo odlični za prevoz, vendar pa samo *ponoči*. V tem pogledu sem trda buča in globoko prepričan, da moramo voziti poleti samo ponoči, podnevi pa v prav nobenem panju ne, pa naj ima še tako ventilacijo. Danes so tudi za prevaževalce nastopili drugačni časi. Živimo v atomski dobi. Nič več ni romantičnih prevozov z iskrimi konjiči in z zastarelo počasno železnico. Neki naš čebelar je vozil pred leti čebele iz Ljubljane na žepek v bližino Bakra kar tri dni in vendar vsa pot ni bila daljša kot 200 kilometrov. S hitrimi kamioni pa pridemo danes v eni sami noči 600 do 700 kilometrov daleč, torej v Vojvodino, v Srbijo. In zanimivo je, da v starih panjih brez vsakršne ventilacije na prednji strani. Seveda pa morajo biti čebele na mestu že v jutranjih urah, sicer jih bomo izgubili. Tako delam jaz s svojimi tovariši. Pri tem se nam ni še nikdar nobena družina zadušila.

Prav bi bilo, da bi se naše trgovsko podjetje Medex pozanimalo in začelo izdelovati tudi panje s Pavletičevo ventilacijo, če se bo obnesla. Teže pa bo predelovati stare panje, kajti obrtniška dela so danes tako draga, da si bo vsakdo prej premislil kaj takega. Pri novih panjih pa naj bi zlasti prevaževalci brezpogojno zahtevali prednjo ventilacijo. Naši čebelarji prevaževalci se bodo gotovo oglasili in povedali svoje mnenje o Pavletičevem izboljšanem panju.

KAKO DELAJO NEKATERI ČEBELARJI

FRANC KASTELIC

Pred kakimi 30 leti, ko je ajda še dobro medila, me je naprosil sedaj že pokojni prijatelj čebelar, naj mu pomagam iztočiti 15 AŽ-panjev. Bilo je že proti koncu oktobra. Čebelnjak je imel precej dvignjen, tako da je bilo ob straneh izpod sten kakih 20 centimetrov svetlobe oziroma praznine brez poda.

Ko sem prišel k njemu, je bila huda slana. On pa je že ometal čebele in to kar v kot čebelnjaka na tla. Satovje je jemal iz panjev in ga takoj ometel, ne da bi počakal, da bi se čebele napile medu. Na moje vprašanje, zakaj tako dela, je rekel, da se bodo čebele že vrnile v panje pri žrelih. Rekel sem mu, da so mladice največ vredne jeseni in da se ne bodo vrnile v panje. Tako se je tudi zgodilo. Proti večeru je bilo tam še mnogo mladice v gručah. Kolikor sva mogla, sva jih pobrala, za preostale pa sva nastavila iztočeno satje, da so zlezele nanj in sva ga tako prenesla v panje.

Približno takrat sem naletel na čebelarja v začetku maja. Na vprašanje, kako kaj čebele, se je pohvalil, da kar dobro. Povedal je, da je že predstavljaj. Odšla sva v čebelnjak. Kljub lepemu vremenu so čebele zelo slabo izletavale. Ko pogledam v panje, možak je imel 8 AŽ-panjev, so bile vse družine predstavljene. Bile so res lepe za ta čas, toda popolnoma napačno predstavljene. V medišča je prestavil štiri ali pet satov zalege tako, da je med zaležene sate v mediščih in plodiščih postavil po eno celo satnico ali celo samo polovico. To sem popravil tako, da sem stisnil zalego v sredino, ob straneh pa sem postavil satnice. Posvaril sem ga, da tako ni prav, in mu pojasnil, da bi moral biti na obeh straneh ob zalegi še po en prazen izdelan sat. Teh pa kot začetnik ni imel. Tako sem mu dokazal, da bodo čebele boljše izletavale na pašo, ker jim ne bo treba več ogrevati zalege.

Čez nekaj dni je nastopilo hladno vreme z večkratno slano. Kako bi čebele vzdržale s tako razbitim gnezdom?

Poznam starejšega čebelarja z večjim številom panjev. Vsako jesen po ajdovi paši mora panjem zaradi ropanja žrela močno zožiti. Ta pa pušča tudi pozimi priprta, kar je zelo slabo. Čebele imajo premalo svežega zraka in so zato spomladi skoro vselej grižave. Vse leto ima zadaj za okenci po nekaj pol časopisnega papirja za napoto. Pravi, da kar brani mráz, brani tudi vročino.

Lani sem naletel na znanega čebelarja s 50 AŽ-panji. Pred kostanjevo pašo je navsezgodaj ometal čebele kar v močno rosno travo za čebelnjakom, da je ostalo v njej veliko čebel, seveda predvsem mladice.

NEKAJ O VOSKU IN NJEGOVEM PRIDOBIVANJU

DR. JURIJ SENEČNIK

Pod imenom vosek poznamo več snovi, ki so si na videz zelo podobne. Kemijska analiza pa pokaže, da so si med seboj dokaj različne. Vosek, ki so na voljo v trgovski mreži, bi lahko razdelili v sledeče tri skupine:

1. živalski voski, npr. čebelni vosek, lanolin, cetaceum, med katerimi zavzema čebelni vosek najvažnejše mesto,

2. zemeljski ali mineralni vosek,

3. rastlinski vosek, ki ga najdemo pri rastlinah kot prevleko zlasti na listih in plodovih.

Ker je čebelni vosek predmet našega nadaljnjega razglabljanja, saj nameravamo govoriti o nekaterih možnostih njegovega pridobivanja, bo prav, če si povsem na kratko ogledamo nekatere najvažnejše kemijske in fizikalne lastnosti te snovi.

Čebelni vosek je rumenkasto obarvana snov s specifično težo med 0,964 in 0,970. Njegovo tališče znaša po podatkih naše farmakopeje 62 do 64° C. Kemijsko gledano čebelni vosek ni enotna snov. Z vročim alkoholom ga lahko razstavimo v dve frakciji, v topno, ki jo imenujemo cerin, in v netopno, ki jo imenujemo miricin. Zaduje imenovana snov sestoji v veliki meri iz estra miricilnega alkohola s palmitinsko kislino. Miricilnega alkohola danes ne smatramo več kot enotno snov, marveč kot mešanico treh normalnih alkoholov s 30, 32 in 34 ogljikovimi atomi. Cerin je mešanica visokomolekularnih maščobnih kislin, predvsem cerotinske kisline ($C_{25}H_{52}COOH$) in melisinske kisline ($C_{29}H_{50}COOH$). Razen tega vsebuje cerin še visokomolekularne alkohole in ogljikovodike.

Kemijsko je torej vosek precej komplicirano sestavljen. Kot vse kaže, daje prav ta zamotani sestav vosku njegove specifične lastnosti. Med vsemi voski ima čebelni najvišje tališče. Le-to tudi povzroča, da je ta snov v nekoliko omehčanem stanju delno raztegljiva in se da lepo obdelovati.

Nekatere kemijske in fizikalne lastnosti omogočajo, da lahko ponarejen vosek ločimo od pristnega. Tako je npr. v nekaterih primerih mogoče dognati potvorbe že z ugotavljanjem specifične teže. Medtem ko pristni vosek v tekočini s specifično težo, ki je rahlo nižja kot njegova, pade na dno, bo ponarejen vosek, ki je postal zaradi primesi specifično lažji, plaval na površini, podobno kot npr. plava košček železa na živem srebru. Seveda je treba za tak poskus izbrati tekočino s primerno specifično težo, v kateri se vosek ne sme raztapljati.

Drugi poskus, ki lahko pokaže, da vsebuje vosek manjvredne primesi, je sprememba v njegovem tališču. Znano je, da se kemijsko čiste snovi stalijo pri natančno določenih temperaturah. Odstopanje sme znašati le okrog 0,5° C. Dodatek primesi h kemijsko čistim snovem zniža tališče, kar lahko opazamo tudi pri mešanicah voska z drugimi snovmi, npr. parafinom.

Nadaljnja možnost za ugotovitev potvorb pri vosku bi bila določitev tako imenovanega saponifikacijskega števila, tj. miligramov trdnega kalijevega hidroksida, ki jih rabimo, da umilimo en gram čistega voska. Pri čistih čebelnih voskih različnega izvora se giblje omenjeno število znotraj določenih

meja, pri vosku, ki mu je npr. primešan parafin, pa bo ta vrednost manjša. Parafin namreč ni estrska snov, marveč ogljikovodik.

Podobno kot številni drugi lipoidi se tudi čebelni vosek raztaplja v različnih organskih topilih, v enih bolje, v drugih slabše, npr. v alkoholu, etru, bencinu, bencolu, kloroformu itd. To moramo omeniti tudi zaradi boljšega razumevanja poznejšega besedila. V nekaterih teh topil, npr. kloroformu, se čisti čebelni vosek dobro topi, medtem ko se, kot že prej rečeno, v alkoholu raztaplja le delno. Glede na dobro topnost voska v nekaterih topilih bi nedvomno pričakovali, da bi bilo njegovo odstranjevanje iz biološkega materiala najuspešnejše, če bi tak material dovolj dolgo obdelovali z eno tekočin, ki vosek dobro raztapljajo, primesi pa ne. Tak način, ki ga poznamo pod imenom ekstrakcija, pa ima ta nedostatek, da topilo, ki ekstrahira vosek, istočasno raztopi in »izvleče« tudi nekatere druge organske snovi. Le-te bi pri odparevanju topila prešle v sestav voska in kvarno vplivale na njegove lastnosti.

Izraz, ki ga zelo pogosto slišimo, namreč da vosek iz voščin oziroma satja ekstrahiramo z vodo, torej ni pravilen. Tu ne gre za raztavljanje voska v vodi, marveč zgolj za njegovo taljenje in odstranjevanje, ki ga omogoča razlika v specifičnih težah, ko specifično lažji vosek splava na vodno površino.

Potem ko smo se nekoliko dotaknili nekaterih važnih lastnosti voska, si oglejmo, s kolikšnimi uspehi je mogoče pridobivati vosek iz različnega satovja in drugega materiala, če pri tem uporabljamo različne metode. Čebelarjem je dobro znano, da sestoji novozgrajeno satje tako rekoč iz čistega voska. Če tak material stalimo in talino prelijemo v modele, je postopek končan. Pri satovju, v katerem je bila zalega, je stvar drugačna. Vsaka žrka zapusti v svoji celici dva sloja rjavkasto obarvanih tako imenovanih zaprednih (kokonskih) snovi, med njimi pa tudi drobce iztrebkov, ki jih je zlasti veliko na dnu. Pokrovčki, s katerimi odrasle čebele zapirajo celice z zabubljenimi žrkami, vsebujejo precejšnje množine snovi iz celičnih robov in sten. Potem ko se mladice povalijo, se za pokrovčke uporabljene snovi spet vračajo v celične stene in robove. Ko se je pleglo že več rodov, je v celičnih stenah in robovih že precej kokonskih snovi, ki barvajo satovje čedalje bolj temnorjavo. Iz takega starega satovja je odstranjevanje tem bolj težavno, čim bolj star je material. — V tujini se nekatere tvrdke ukvarjajo samo s pridobivanjem voska iz starega satovja in so za to prav specializirane. Navadno uporabljajo segrete stiskalnice ali pa centrifuge. S stiskanjem pridobivajo vosek ponekod pri nas, v glavnem v tistih nekaj satnišnicah, ki so čebelarjem znane. Vendar tu še ne moremo govoriti o pravem industrijskem postopku, kot ga npr. navaja Simpson s sodelavci (9), marveč o postopku, ki ga navajamo nižje pod št. 7.

Glede kuhanja oziroma pridobivanja voska doma velja omeniti, da jih je precej, ki se tega dela ogibajo, ker se pri tem marsikaj zamaže in je neprijetno ter zamudno čistiti, če ne uporabljamo topil.

Kakšni so preprosti domači postopki za pridobivanje voska in kolikšna je njihova uspešnost v primerjavi z industrijskim stiskanjem ali centrifugiranjem v vročem, je navedeno spodaj. Podatki so povzeti po Simpsonu in sodelavcih:

1. *M. G. ekstraktor za vosek.* Naprave žal nimamo fotografirane in je bralcem ne moremo posredovati. Deluje tako, da teče vrela voda navzgor

skozi voščine in potiska oziroma odnaša s seboj vosek in ga cedi skozi posebno cedilo.

2. *Enostavno precejanje.* Vrele voščine iz starega satja precejamo skozi žično mrežo (luknjice s premerom 3 mm).

3. *Vreča pod vodo.* Zdrobljene voščine kuhamo v obteženi vreči v vreli vodi. Vrečo s palico premikamo sem in tja, da se vosek lažje izplavi.

4. *Celo satovje pod vodo.* Satovje iz plodišča s satniki vred zgoraj in spodaj zapremo z žično mrežo (luknjice premera 3 mm), potopimo v dovolj veliko korito z vrelo vodo in določen čas kuhamo. Nato se ohladi, trdni vosek odstranimo z vodne površine, preostanek pa zavržemo.

5. *Vodna para.* Sate obesimo v posebno posodo, skozi katero puščamo paro, dokler kaplja vosek še skozi žično mrežo na dnu.

6. *Vzhodno-afriška metoda.* Vrelo kašo iz voščin zlijemo v vrečo iz grobe jutovine, nato pa na vrečo od zgoraj navzdol pritiskamo z dvema palicama ter tako vosek iztiskavamo.

7. *Ročna stiskalnica.* V tem primeru so uporabljali Rootovo stiskalnico

8. *Industrijsko centrifugiranje in stiskanje* pri trdkah, ki se ukvarjajo specialno s pridobivanjem voska iz starega satja.

Iz opisanih metod vidimo, da so podobne našim domačim, zato nas bodo rezultati, ki so jih po njih dobili, toliko bolj zanimali.

Uspešnost odstranitve voska iz satja je bilo najlažje kontrolirati tako, da so ugotavljali količino voska v trdnem preostanku, ki se po končanem postopku zavrže. V ta namen so preiskali precejšnje število vzorcev »žlindre«, tj. preostankov po končanem pridobivanju voska po gori omenjenih osmih metodah. Da bi dobili čim bolj enoten vzorec že izkoriščenega materiala, so preostanek po odstranitvi voska vselej nekaj časa pustili vreti v vodi, ga nato ohladili in vzeli iz vode. Nato se okrog 200 g skrbno pripravljene mešanice od vsakega postopka teden dni sušili na 60° C, nato pa zdrobili v posebnem drobilcu. Potem so manjše srednje vzorce enake prostornine, katerih teža pa je bila glede na različen sestav različna, dali v ekstrakcijske tulce Soxletovega aparata ni jih še 2—3 dni sušili na 60° C do konstantne teže.

Nato so sleherni vzorec 48 ur ekstrahirali v Soxletovem aparatu s 300 cm kloroforma. Potem so le-tega odparili, ekstrahirani material kakor tudi trdni preostanek po ekstrakciji pa so sušili na 60° C do konstantne teže. Rezultate teh analiz kaže razpredelnica št. 1.

Razpredelnica št. 1

Sestav preostankov pri različnih postopkih za pridobivanje voska (izraženo v gramih v kloroformu topnih snovi, ki so jih našli na 1 g netopnih snovi)

Postopek	Količina v kloroformu topnih snovi, ki jih je vseboval preostanek na 1 g netopnih snovi
M. G. ekstraktor	2,24
Preprosto precejanje	1,55
Vreča pod vodo	1,47
Celo satovje pod vodo	1,31
Vodna para	1,19
Vzhodno-afriški	1,08
Ročna stiskalnica	0,78
Industrijsko centrifugiranje	0,38
Industrijsko stiskanje	0,23

Iz podatkov v tabeli št. 1 je razvidno, da so dale vse domače metode slabše rezultate kot industrijsko stiskanje in centrifugiranje. Vzhodnoafriška metoda in postopek z ročno stiskalnico sta se med preprostimi postopki izkazala kot razmeroma najboljša.

V razpredelnici št. 2 vidimo, kako se z naraščajočo starostjo satov večja množina kokonskega materiala.

Razpredelnica št. 2

Sestav različnega, vosek vsebujočega materiala (v gramih v kloroformu topnih snovi na g netopnih snovi)

Novo satovje	50,42
Odbrano rabljeno satovje neznane starosti	3,41
Preko 20 let staro satovje	1,86
Pokrovčki iz medenega satovja, v katerem ni bilo zalege	78,45
Pokrovčki iz satovja, v katerem je bila zalega	20,90

Razen voska vsebuje staro satje tudi oljnate snovi, ki jih je v glavnem najti v obliki oljnih kapljic v kroglicah cvetnega prahu. Te kapljice namreč ostanejo tudi potem, ko so čebele porabile ostale dele cvetnega prahu. Na ta način je količina voska v satovju manjša kot množina snovi, ki so topne v kloroformu. Zanimivo je, da vosek, ki ga iz satja ekstrahiramo s kloroformom, vsebuje preveč oljnih snovi, da bi ga lahko uporabili v tiste namene, za katere se zahteva čisti čebelni vosek. Ekstrakcije voska z organskimi topili bi torej prišle v poštev samo pri čisto določenih potrebah. Videti je, da je metoda industrijskega pridobivanja voska s stiskanjem oziroma centrifugiranjem edina, ki daje res stvarne podatke o količini voska, ki ga je mogoče »izvleči« iz satovja. Med vzorci, katerih sestav so analizirali potem, ko so iz njih na enega gori opisanih načinov odstranili vosek, je, kot smo videli, najmanj v kloroformu topnih snovi vseboval preostanek po industrijskem stiskanju oziroma centrifugiranju: 0,23 g na en gram netopne snovi. Razpredelnica št. 3, ki sledi, temelji na predpostavki, da je vosek pri tem industrijskem postopku, tj. stiskanju, popolnoma odstranjen in da se 0,23 g v kloroformu topnih snovi nanaša na oljne oziroma maščobne snovi, ki niso vosek.

Razpredelnica št. 3

Najmanjša količina voska v satovju različne starosti (izražena v obliki snovi, topnih v kloroformu minus 0,23 g na en gram netopnih snovi)

Starost satovja	Število stehanih satov	Povprečna srednja teža sata v g	Povprečna teža voska v g na dm ² sata
Novo satovje, v katerem še ni bilo zalege	11	92	13
Neznano	27	189	20
Preko 20 let	1	291	25

Podatki iz tabele št. 3 so za čebelarja presenečenje. Celo pri starem satovju se z industrijskim stiskanjem doseže zelo dobre rezultate, ki so v povprečju še nekoliko višji kot tisti, ki jih dobe pri kuhi v naših satnišnicah, kjer dobimo za star sat poldrugo satnico. Iz razpredelnice vidimo, da vsebuje staro satovje kljub obilici kokonskega materiala ena in pol do skoro dvakrat več voska kot mlado satovje pri isti površini. Iz tega je mogoče zaključiti, da

čebele v starem satovju za zalego količino voska sčasoma podvojijo. Natančnejše raziskave o pravkar navedenem bi bile zelo zanimive, a se jih žal še ni nihče lotil, tako da podrobnejše usode starega satja pravzaprav ne poznamo.

Zadnja, tj. četrta razpredelnica prikazuje, kolikšne količine voska bi iz nekaterih že opisanih vrst materiala dobili pri posameznih postopkih.

Razpredelnica št. 4

Odstotek voska (izražen enako kot v razpredelnici št. 3 v različnem materialu, ekstrahiran po različnih postopkih)

Postopek	Opis materiala		
	medeni pokrovčki iz satovja, v katerem je bila poprej zalega	izbrano staro satovje — starost neznana	satovje iz plodišča, staro preko 20 let
M. G. ekstraktor	90	37	0
Preprosto precejanje	94	59	15
Celo satovje pod vodo	94	64	24
Vzhodno-afriški	96	73	44
Ročna stiskalnica	97	85	64
Industrijsko centrifugiranje	99	95	90

Tudi podatki iz zadnje tabele so za vse, ki se zanimamo za kuho voščin, zelo poučni. Iz rezultatov je namreč razvidno, da je iz mladega satovja mogoče dobiti tako rekoč ves vosek s katerikoli postopkom. Pri starejšem satovju je že opazna razlika v učinkovitosti posameznih postopkov, pri izrazito starem satovju pa dajo nekateri postopki le še zelo slabe rezultate, medtem ko drugi popolnoma odpovedo.

Glede na to, da pri vseh omenjenih postopkih ne gre za ekstrakcijo voska v pravem pomenu besede (če se postavimo na stališče, da je pravo ekstrakcijo mogoče izvršiti le z ustreznim topilom), bi bilo skoro bolj prav, če bi v vseh primerih, ki smo jih bili opisali, govorili rajši o taljenju in čiščenju voska. To bi bilo upravičeno tudi zato, ker postopki, pri katerih pridobivamo vosek s taljenjem, le malo ali pa nič ne zmanjšuje težav, ki nastopajo pri izkoriščanju starega satja.

Znani strokovnjak Simpson navaja, da je vosek uspešno odstranil iz satovja le po dveh domačih metodah: po vzhodnoafriški in z domačo stiskalnico. Prvi od omenjenih postopkov je dober zato, ker je kašo iz voščin v vreči pod vodo, ki vre, mogoče s palicami razmeroma dobro stiskati, obračati, jo mešati in s tem skrbeti, da se vosek res v precejšnji meri izloči. Jasno, da mora biti vreča iz dovolj odpornega materiala, sicer kmalu počí in poleg voska uhaja potem iz vreče še vse tisto, kar sicer zavržemo.

Nekateri postopki, ki ne dajejo boljših rezultatov kot navadno precejanje, glede izvedbe niso preveč zahtevni, pa tudi ne neprijetni. Tako npr. učinkovanje vrele vode ali pa vodne pare na satovje ne zahteva predhodnega izrezovanja satja iz satnikov, ki so po končanem postopku dovolj čisti, da jih lahko spet uporabimo, če se morda niso preveč zvili. Povrh pa so še temeljito razkuženi, kar je tudi nekaj vredno. Dobro že vemo, da je staro satovje pogosto kotišče različnih bolezni.

Dober postopek, ki skrbi za to, da se pri kuhi voska liša preveč ne zamaže, je z že omenjenim ekstraktorjem angleške družbe Mountain Grey Apiaries. Ta je na Angleškem zelo priljubljen. Aparatura je prirejena tako, da se ves postopek, tj. taljenje in precejanje voska izvrši v eni sami posodi, iz katere nato odteka čist vosek. Na ta način si prihranijo obilo neprijetnega dela in čiščenja, ki v zvezi z voskom tako pri angleških kot naših gospodinjah najbrž nista preveč v časti.

Če bi se vprašali, v čem je jedro našega razglabljanja, bi lahko na kratko odgovorili z dvema dejstvi: 1. domači postopki za kuho voska niso dovolj racionalni in 2. staro satje vsebuje ena in pol do kvadrat več voska kot mlado satje. Vzrok, da z našimi postopki često zajamemo dosti premalo voska, je zgolj v tehnoloških pomanjkljivostih naših metod.

Če vrela voda učinkuje na star material, očitvidno ne prodre dovolj globoko v vse delce, ki vsebujejo vosek. Če pa učinek vročine kombiniramo z delovanjem močnega pritiska, potem pa se vsekakor izločevanje voska lahko znatno izboljša. Učinek take kombinacije je odvisen seveda od pritiska, temperature in časa.

Iz ekstrakcijskih postopkov pri analizi nekaterih živil in hranil je poznano, da so celo ekstrakcije maščob večkrat zelo dolgotrajne in nepopolne, ker organska topila ne morejo dovolj uspešno prodirati skozi beljakovinske ali pa celulozne celične ovojnice in od tam odnašati raztopljene maščobne snovi. Nekaj podobnega se dogaja tudi pri »ekstrakcijah« woska po že omenjenih domačih metodah. Vosek je pogosto nekako zaprt med ostanki »srajčk« in drugega biološkega materiala. Zaradi vročine se vosek znotraj takih ovojnic sicer raztopi, vendar le-te za njegove molekule oziroma kapljice niso dovolj prepustne, tako da je za njegovo iztisnjenje oziroma odstranitev potrebna še groba sila. S stiskanjem, zlasti še z industrijskim, dosežemo, da vse ovojnice popokajo in se vosek sprosti ter izcedi.

V zvezi z opisanimi domačimi, morda res nekoliko manj uspešnimi metodami za pridobivanje voska, od katerih pa nam je ta ali ona iz osebnih razlogov zelo pri srcu (spomnimo se, da so nas kuhe voska po navadi učili naši najbližji, oče, mati, dober prijatelj, itd.) bi veljalo omeniti še neko možnost, ki bi jo bilo treba seveda poprej preizkusiti v tako imenovanem polindustrijskem merilu. Kuha voska se zaradi spremembe, o kateri bomo govorili, ne bi bistveno podražila, rezultati pa bi se izboljšali.

Že poprej smo omenili, da je iz nekaterih hranil celo z organskimi topili dokaj težko v kratkem času ekstrahirati vse maščobne snovi, ker ovira ekstrakcijo slabo prepusten biološki material. V takih primerih si pomagajo s tako imenovano »predhodno hidrolizo«, tj. s postopkom, ki v kratkem času razkroji nemaščobni material in omogoča ne le dosti hitrejšo, marveč tudi dosti popolnejšo ekstrakcijo. Postopek sam je preprost, saj izvršimo »hidrolizo« tako, da material pred ekstrakcijo kuhamo z določenim dodatkom solne ali pa žveplene kisline. To bi bilo lahko izvedljivo tudi pri pridobivanju voska. Dodali bi nekaj kisline, nato pa bi, da bi uspeh še izboljšali, zdrobljeno satovje, obteženo v kislem okolju, začeli namakati že kak dan ali dva pred kuhanjem. Tako bi bilo poznejše delovanje toplote na že dobro namočene in delno razkrojene voščine res učinkovito. Za kuhanje starih voščin v kislem okolju bi seveda morali imeti primerno posodo, katere razredčena solna, še bolje

pa razredčena žveplena kislina ne bi najedali, npr. kotel iz bakra. Žveplena kislina bi bila tudi zaradi svoje minimalne hlapnosti znatno primernejša kot solna.

Uporabljeno slovostvo:

1. Farmakopeja FNRJ, Edit. secunda, Medicinska knjiga, Beograd 1951.
2. Haurowitz, F. Biochemistry. John Wiley & Sons, New York, 1955.
3. Leuthardt, F. Lehrbuch der physiologischen Chemie. Walter de Gruyter & Co, Berlin 1957.
4. Paladin, A. V. Učbenik biološke kemije. Naučna knjiga, Beograd 1951.
5. Perper, M. Organska kemija. Državna založba Slovenije, 1948.
6. Režek, A. Organska kemija za medicinare. Nakl. Zavod Hrvatske, Zagreb 1947.
7. Root, A. J., Root, E. R., Root, H. and Deyell, M. J. The ABC and XYZ of Bee Culture.
8. Simpson, J. & Elaine M. Fairey. How Efficiently Can Wax Be Extracted From Old Brood Combs by Simple Methods? Bee World, Vol. 45, No. 3 (1964) 99.
9. Sodobno čebelarstvo, praktični del. Zveza čebel. društev, Ljubljana 1958.
10. Vajić, B. Živežne namirnice — Odredjivanje osnovnih sastojaka, Komisija za udžbenike i skripta sveučilišta u Zagrebu, 1960.

S ČEBELAMI IN ČEBELARJI SKOZI STOLETJA

LEOPOLD DEBEVEC

(Nadaljevanje)

Leto 448. — *Priscus Rhetor*, diplomat, zgodovinar in član bizantinske delegacije, ki je po nalogu cesarja Teodozija II. zaradi izmenjave vojnih ujetnikov potovala v Podonavje k hunskemu kralju Atilu, poroča, da jih je vodila pot čez reke Istros, Tiphesas in Tiges (tj. Donava, Tamiš oziroma Temeš in Tiso) ter da so jih tamkajšnji domačini povsod postregli s kašo (sitos) in medico (medos). Ker so imeli Grki za medico svoj izraz *vinos melitites* oziroma *meliteion*, sklepajo zgodovinarji, da je Priscus v tem primeru kar slovanski besedi med (za medico) pritaknil grško končnico — os ter tako ustvaril novo besedo s slovanskim korenem. Po tem poročilu zgodovinarji povsem upravičeno domnevajo, da so mogli biti omenjeni domačini ob spodnji Donavi in Tisi edinole *Slovani*. Ti so bili razmeroma že na *visoki kulturni stopnji*, saj so živeli že združeni v občinah, obdelovali polje in tudi *čebelarili*. Bili so tudi *gostoljubni*, saj so, kot smo videli, svojim gostom ponudili najboljše, kar so imeli!*

Okoli leta 800. — Zgodnji srednji vek. Preseljevanje narodov je v glavnem končano. Fevdalizem je na pohodu, mrzlično si utrjuje svoj trdi »red«. Po Evropi se naglo razpreda mreža njegovih postojank. Gradovi in cerkve rastejo iz tal kot gobe po dežju, na obmejnem ozemlju našega zahoda tudi

* Prvi je o tem pisal dr. Jan Gašperik, načelnik pravnega oddelka Direkcije čehoslovaških državnih železnic v Bratislavi v Včelaškem zborniku 1957 str. 15: »Včelarstvo ako pomocný prameň kulturnej historie Slovanov« ter o tej temi tudi predaval 27. avgusta 1934 na VI. vseslovanskem kongresu v Beogradu. Tega pa ni razumel, a vendar do nerazumljivosti izmaličeno priobčil v svoji knjigi »Život i gajenje pčela« 1953 na str. 7. T. R. Jevtić, od koder jo je bržkone posnel in po »svoje« predelal v svoji knjigi »Praktično čebelarjenje« 1956 na str. 5 ing. J. Rihar!

samostani, ki naj bi širili krščansko vero med Slovani (Innichen, Kremsmünster in še nekateri).

Hkrati vedno bolj potrebujejo vosek za svečavo in zahtevajo večji pridelek. Bržčas je bil to tudi eden izmed poglavitnih razlogov, da so v »*Prepise za ureditev in vodenje državnih posestev*« (Capitulare de villis vel curtis imperialibus), ki jih je izdal francoski kralj Karel Veliki, uvrstili tudi določbe o pospeševanju in varstvu čebelarstva. Med temi je značilna zlasti odredba, ki naroča, naj se na vsaki kraljevi pristavi in državnem posestvu uredi vzoren čebelnjak ter določi človek, ki je več čebelarjenja. Seveda imajo ti predpisi v mislih *domačo ali hišno čebelarstvo v koših*, kakršno je bilo pač tedaj med Germani v severovzhodni Evropi splošno v navadi. Takšno čebelarstvo poznajo pozneje tudi najstarejša pravna določila germanskih plemen, ki natanko urejajo pravice in dolžnosti čebelarjev in so zlasti natančna glede lastništva rojev. (Sachsenspiegel, Leges bavariorum iz 11. oziroma 12. stoletja). Za krajo čebel so določene izredno ostre kazni. Te so sploh značilne za germansko pravo. Za težje primere je hudodelcu grozila smrtna kazen, za manjše prekrške je moral žrtvovati roko. Že za sam poskus kraje čebeljih panjev je krivca zadela kazen — 50 udarcev s palico.

Drugačno pot pa je ubralo čebelarstvo na vzhodu. V obširnih gozdovih, ki so pokrivali zemljo med Alpami in Severnim oziroma Vzhodnim morjem ter med Labo in Uralom, torej tudi v krajih, ki so jih na svojem pohodu proti zahodu v 6. stoletju zasedla slovanska plemena, pa se je udomačil povsem drugačen način čebelarjenja. Tega so prinesla ta plemena iz svoje prvotne zakarpatske domovine: čebelarjenje v pravih »*panjih*« živih dreves ali tako imenovano *gozdno čebelarstvo*. Dočim je služil Germanu gozd le za lov, ga je znal Slovan racionalneje izkoriščati, in sicer v prvi vrsti po čebelarski plati. V njem je pridobival dragoceno tržno blago med in vosek. To je bilo blago, ki so ga mnogo lažje prevažali na tržišča kot obsežna drevesna debla.

V obrobne pokrajine tega ozemlja so kmalu začeli siliti tudi Germani. Po dolgotrajnih hudih bojih so slovanska plemena med Labo in Odro domala izginila v germanskem morju. Tudi južneje od tod so v nekaj stoletjih Bavarci s križem in mečem v rokah zasedli lep kos redko naseljene slovenske Karantanije. Novi gospodarji so kot izraziti poljedelci sprva puščali mala slovenska čebelarska naselja na odročnih gozdnih posekah bolj ali manj v miru. Od novih podložnikov so zahtevali le *dajatve v naravi* (decima mellis, urna mellis). Zanimivo je, da so se prav ta osamljena čebelarska naselja najdlje upirala navalom germanizacije. Na Slovane in njihove čebelarske pionirje na bavorskih tleh spominjajo danes le še krajevna imena Zeidelbach, Zeilhofen, Zeilarn, Zeitlau, Zeilern, Zeiling, Lindau, Windenau, Wimpassing, Winden in podobna. Slovensko čebelarsko dediščino, tehniko gozdnega čebelarjenja, so prevzeli Nemci in jo razširjali dalje. Germanski knezi so tudi še pozneje klicali k sebi slovanske čebelarje iz Karantanije in Poljske ali celo kar s silo dopolnjevali svoj čebelarski kader iz omenjenih krajev. Tako je leta 722 bavorski vojvoda Tassilo III po zmagi nad Slovenci, ki so se bili uprli pokristjanjevanju, odpeljal v sužnost več naših najboljših čebelarjev. Ti so potem čebelarili za bavorske cerkve in samostane.

Tedanji gozdovi, lastništvo kralja ali njegovih vazalov, so bili pretežno mešani (iglavci, listovci); z obiljem podrasti in grmovja so bili dobra paša za

čebele. Zaradi izkoriščanja gozdov po čebelarški »liniji« so bili razdeljeni na manjše enote, čebelarške okoliše ali revirje (Zeidelweide, obelšč, oblina). Takšno gospodarsko enoto, ki je štela običajno okoli 60 izvotljenih in s čebelami naseljenih navadno borovih dreves — »panjev« — je opravljal zakupnik, poklicni čebelar (včelař Ceilarius, Zeidler), na poljskem področju (bartnik, obelnik), na češkem (včelař, medař), ki je moral priseči, da se bo natanko ravnal po pravilih in redu, kot ga je predpisoval zemljiški gospod. Zakup gozdnih čebel je bil navadno deden. Čebelarjevo poglavitno opravilo je bilo v glavnem pobiranje medu. Vrh tega je moral vsako leto izdolbsti tudi določeno število novih »panjev« za morebitne roje. Tako je imel dovolj časa za kmetovanje. Čebelja drevesa so imela poseben lastninski znak zakupnika. Zaradi varovanja pravic čebelarjev kakor tudi koristi zemljiške gospode so v krajih z močno razvitim čebelarstvom sčasoma nastala *posebna združenja* — strokovna, verska in družabna obenem ali nekakšne *bratovščine* poklicnih čebelarjev. To so bili *čebelarški cehi*, v katere so se morali vključiti vsi čebelarški najemniki dotične gosposke. *Izvoljeni* predstojnik čebelarškega ceha se je imenoval *Zeidelmeister* oziroma starosta, na Češkem tudi *lamfojt* in na Poljskem *starosta bartny*. Člani čebelarških cehov (*mojstri* in *pomočniki*) so se morali pokoravati cehovskim pravilom. Zato pa so uživali posebne ugodnosti. Pogosto so bili čebelarji svobodnjaki ali so celo pripadali nižjemu plemstvu (ministerialom) ter imeli pravico nositi orožje, to pa le izven gozda.

Posebno znamenit je bil čebelarški ceh v Nürnbergu. Štel je nad 50 čebelarjev, ki so imeli svoje revirje v okolici mesta v dražavnem gozdu na obeh straneh potoka Pegnice. Ta za čebelarje pomembni gozd se v listinah imenuje »*Čebelji prt svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti*«. Nemški cesar Karel VI. je leta 1350 članom tega ceha podelil izredne pravice ter dovolil celo posebno sodišče, ki je razsojalo izključno v čebelarških pravnih. Znameniti so bili še čebelarški cehi v Lužici (Mužakov, Dobrilug, Hoyerswerda), na Pomorjanskem, v Vzhodni Prusiji in Šleziji. Na Bavarskem so se pojavile takrat številne *parilnice medice*, predhodnice današnjih pivovarn. Nürnberg se je razvil v znamenito središče *medičarske obrti* (nürnbergski lectarji!).

Podobno so bili urejeni čebelarški cehi na Češkem in Poljskem. Dalje na vzhodu, med litovskimi in ruskimi čebelarji, *bartniki* in *drevolazi* cehovske združbe niso bile v navadi. O načinu čebelarjenja v zgodnjem srednjem veku na ozemlju, kjer prebivalec danes Slovenci, zaenkrat lahko le ugibamo. O gozdnem čebelarstvu ali čebelarških cehih nam manjkajo določnejši podatki ali pa še niso znani.

Pomembnost tedanjega čebelarstva, čeprav sila primitivnega, zgovorno očituje primer poljskega vojvodstva Radoma. Na ozemlju 700 km² je bilo 12 čebelarških »*bratovščin*«, ki so pridelale po 55—70 ton medu letno. Dajatve (davki), ki so bremenile ta pridelek, so vrgle upravi vojvodstva četrtno vseh dohodkov sploh. Precej podobno je bilo v tem pogledu bržkone tudi drugod. Zato so oblasti prav to panogo kmetijstva kar radodarno pospeševale.

Čebelarški cehi so se izredno dolgo upirali krizi novih časov. Mnoge so resda uničile homatije tridesetletne vojne, nekateri pa so vzdržali prav do 19. stoletja, ki so jih povečini v zvezi z ukrepi za varstvo gozdov leta 1805 odpravili.

Srednjeveški čebelar kajpak ni pasel čebel izključno le v gozdu, nekaj »panjev« oziroma »klad« je vsekakor *stalo* ali *ležalo* tudi na njegovem domačem vrtu poleg njegovega bivališča. Število klad v naseljih je s stoletji nedvomno naraščalo, število »panjev« v gozdu pa padalo. *Klada* (izdolbena v živem drevesu) je *pravo dete gozdnega čebelarstva*, natančen posnetek živega čebeljega drevesa ter nedvomno izrazit čebelarški narodopisni spomenik *slovanstva*, medtem ko je *slamnati koš* značilen za *germansko čebelarstvo*.

Tudi mnogi čebelarški izrazi, ki so nastali na tem ozemlju, kažejo na slovanski vpliv: včelař, ceilarius, Zeidler, dalje bri, Beute, bartnik, brtnik, Beutnea, Büttner in kloda, Klotz ter starosta, Staroste, Starostei, dočim je beseda med (medica) Met po trditvah merodajnih starejšega porekla.

Leto 995. — Tega leta je nemški cesar Oton III. podelil svojemu podložniku z imenom Sachso tri kraljevske hube (kmetije) na *Slovanskem* (najbrž nekje v Karantaniji), in sicer v kraju, ki ga v domačem jeziku imenujejo *Gluzengisazi*. To je sila popačeno napisal v listini cesarski pisar v cesarski prestolnici nekje ob spodnjem Renu, kjer se je naselil in pričel krčiti gozd Slovan Gluzo. Darilna listina izrečno omenja tudi čebelarstvo ali vsaj pravico do njega: tres mansos regales areis aedificiis terris cultis et incultis... venationibus zidalveida aquis... in loco ubi Gluzo S(c)lavus habitare et diruere cepit... in loco quem vulgari lingua nuncupant Gluzengisazi.

(Se nadaljuje)

BARJANSKO BLATO

STANKO TOMSIC

Star sem 11 let, čebelarim pa že peto leto. Z velikim zanimanjem sem bral članek v 1. številki letošnjega Slovenskega čebelarja. V njem piše o zdravilni moči barjanskega blata. Menim, da nekaj že mora biti v tem blatu, ker moj oče že več let čebelari. Nikoli ne daje čebelam nobenih zdravil, pa ima vedno zdrave čebele.

Rad berem Slovenskega čebelarja, ki je že večkrat pisal o raznih zdravilih proti nosemi. Zato sem vprašal to jesen očeta pri jesenskem krmljenju, zakaj tudi on ne zdravi čebel. Takole mi je odgovoril: »Poslušaj, sine, vsako zdravilo je neke vrste strup. Zakaj bi dajal čebelam to zdravilo, če pa so vedno zdrave in ne poznajo noseme.«

Moram povedati, da čebelariva z očetom na Barju. Čebele pijejo vodo po izkopanih jarkih in nimava nobenih napajališč. Kakor sklepam, bo že držalo, da ima barjansko blato v resnici zdravilno moč proti čebelji bolezni nosemi.

Vprašam pa strokovnjake, naj mi odgovorijo, zakaj ostane čebela na špehku omamljena s popolnoma celimi krili? Kakor sam sklepam, ima ta rastlina poseben vonj, katerega čebele ne prenesejo. To je zanje pogubno.

Op. ur.: Prispevka našega najmlajšega sodelavca, ki se je že večkrat oglasil v šolskem pionirskem listu, smo zelo veselili. Upamo, da nam bo še kaj napisal. O špehku oziroma škrbincu pa piše Sodobno čebelarstvo I. del na strani 425.

IZ ZAPISNIKA O SEJI UO ZČDS Z DNE 5. DECEMBRA 1965

Predsednik se je spomnil pokojnega Alojzija Babnika, dolgoletnega člana upravnega odbora, potem pa še staroste slovenskih čebelarjev Avgusta Bukovca, ki je umrl 25. novembra 1965. Njun spomin so počastili odborniki z enominutnim molkom.

Sledilo je poročilo o delu in sklepih izvršnega odbora od občnega zbora dalje. Članstvo smo o tem že obvestili v zapisnikih o sejah IO. Stanovanje, ki ga je kupila Zveza maja 1965 na Cankarjevi cesti 3/11 zato, da bi uredila v njem svoje poslovne prostore, bo predvidoma vseljeno v začetku aprila 1966. Zveza je dala čebelarstvu društvu Ribnica za mizarstvo delavnico, ki naj bi izdelovala panje in druge lesene čebelarске potreščine, posojilo 1.500.000 din. Po kratki razpravi smo sklenili, naj čebelarstvo društvu Ribnica po novem letu ob priložnosti povabi predsednika zveze na razgovor. Skupaj z zastopnikom občine Ribnica naj prouči pogoje za začetek dela.

Leta 1965 je prejela Zveza tole družbeno pomoč:

1. Od republiškega sklada za založništvo za Slovenskega čebelarja 800.000 din. Pričakujemo še 200.000 din.
2. Od Zavarovalnice Bežigrad za preprečevanje čebeljih bolezni 50.000 din;
3. Od Triglavske tiskarne za proslavo v Breznici 50.000 din;
4. Od podjetja Medeks za pospeševalne naloge 199.000 din;

Vsega torej 1.299.000 din.

Ob otvoritvi Janševega čebelnjaka v Breznici smo navezali stike z avstrijsko čebelarstvo organizacijo zaradi zatiranja pršičavosti čebel vzdolj državne meje. Sodelovanje se razvija uspešno. Spomladi se bo začela skupna zatiralna akcija. Zelo verjetno se bo razširilo sodelovanje tudi na vzrejo.

Nekatera društva so že popisala čebelarstva in poslala podatke Zvezi. Večina pa na žalost s tem delom zaostaja. Popis je za društva zelo važen, zato naj ga zaključijo v zimskih mesecih. Rezultat po-

pisa bodo društvom osnova za izdelavo realnega delovnega programa.

V zvezi z odprtim pismom o stanju našega čebelarstva, ki ga je Zveza poslala Republiški skupščini, se je predsednik Zveze pogovarjal s predstavnikom Republiške skupščine za kmetijstvo agonomom V. Križnikom. Zato bo Zveza sestavila in predložila do 15. decembra 1965 delovni program s finančnim načrtom za njegovo izvrševanje. V njem bodo naloge društvenega oziroma družabnega pomena navedene posebej. Temu ustrezno bo prikazano tudi diferenciranje sredstev v finančnem načrtu.

Dne 16. 11. 1965 je bil sestanek sodelavcev radijskih čebelarskih predavanj. Sestavili smo njihov program za leto 1966 do vključno februarja 1967.

Nato je poročal zastopnik Zavarovalne skupnosti Slovenije Stane Petelin o kolektivnem zavarovanju čebel. Predvidene premije so glede na to, da je čebelarstvo v Sloveniji na dokaj visoki stopnji, najnižje v Jugoslaviji. To zavarovanje pa je mogoče le preko organizacij, in sicer za začetek preko čebelarskih družin in društev, pozneje pa preko Zveze. Prispevek za zavarovanje naj bi bil zajet že v članarini. Kolektivno zavarovanje bo že mogoče, če bo zavarovana polovica panjev v delovnem območju posameznih čebelarskih družin oziroma društev. Na pomisleke glede predvidenih dveh različnih premij za prevaževalce v republiki in izven nje je pojasnil poročevalec, da bo verjetno že v letu 1966 odpravljena višja premija za prevažanje čebel izven republike. Dalje je pojasnil, da ima Republiška zavarovalna skupnost tudi veterinarja za preiskavo vzorcev, ki jih lahko pošiljajo zavarovanci preko svoje krajevne zavarovalnice v laboratorij republiške zavarovalnice. Pregled je za zavarovance brezplačen. Sklenili smo, naj se organizira zavarovanje najprej preko društev, pozneje, ko bi imeli že potrebne izkušnje, pa preko Zveze.

Nato je poročal ing. A. Urbanija o delovnem programu in načrtu proračuna za l. 1966. Oba sta sestavljena v okviru sedemletnega programa razvoja čebelarstva 1964—1970. Proračun bomo dostavili

Sekretariatu za gospodarstvo zaradi zagotovitve potrebnih družbenih sredstev.

Nato smo govorili o višini članarine za Zvezo v letu 1966. Po krajši razpravi smo jo določili, in sicer so bili vsi za 1700 din. Od tega gre 1500 din za Slovenskega čebelarja, 200 din pa kot prispevek za kritje upravnih stroškov Zveze.

Zveza naj pripravi do občnega zbora tudi spremembo pravil, in sicer tako, da bodo v upravnem odboru zastopana vsa čebelarska društva po svojih predsednikih, ki so navadno najbolj seznanjeni z društvenim delom. Pri tem je treba še razmisliti, kako bi krili stroške za udeležbo na sejah.

Tajništvo

IZ ZAPISNIKA VIII. REDNE SEJE 10 DNE 7. JANUARJA 1966

Predsednik poroča: Panjskih končnic še nismo vzeli iz Etnografskega muzeja. Odbor je določil komisijo treh članov, ki naj to stvar uredi. Brošura o medu je pripravljena. Izšla bo konec januarja. Narodna banka nam je na našo pritožbo vrnila preveč vplačani znesek za obnovo Skopja 159.600. Zadnji obrok 200.000 din od Sklada za založništvo še pričakujemo. Po predlogu programa o čebelarstvu, ki so ga sestavili tov. Benedičič, ing. Urbanija in Wallas za finančnim načrtom za leto 1966, naj bi prispevali Zvezi za izvrševanje družbeno pomembnih nalog Sekretariat za gospodarstvo 22.000 novih dinarjev, Republiški sklad za založništvo 15.000 din in podjetje Medeks 10.000 din.

Pri Sekretariatu za gospodarstvo kaže slabo. Zaradi tega je problematično tudi organiziranje raziskovalne dejavnosti za čebelarstvo pri Kmetijskem inštitutu.

Medeks je že nakazal 10.000 din. Pri Skladu za založništvo bomo še posredovali v tej zadevi. Pogodbe za souporabo Zvezine pisarne še nismo sklenili. Proslava mednarodnega tedna čebelarjev je dobro uspela. Tovariš Grča je sklenil s podjetjem Tehnograd dogovor, po katerem se bo lahko vselil v svojo lastno hišo do konca meseca marca. Tako bomo prišli potem do svojih novih prostorov že v mesecu aprilu.

Gospodar pri upravnem odboru Zveze naj pregleda Zvezin inventar in še posebej inventar bivše plemenilne postaje v Kamniški Bistrici. Odbor je imenoval tovariša Potokarja za gospodarja. Pri ponovnem popisu inventarja mu bo pomagal tovariš Urbanija.

Odbor je določil tovariša Benedičiča in Gregorca, da zainteresirata naše oljarne, naj bi naročile seme ruskih sončnic. Te namreč zelo mede in ne poškodujejo čebel, med pa je prvovrsten.

Čebelarska družina Stožice—Ježica je ustanovila na šoli Danile Kumar na Ježici šolski čebelarski krožek. Iz Maribora smo prejeli zapisnik o zatiranju pršice vzdolž državne meje od Spodnje Koroške pa do Spodnje Stajerske tja do Radgone.

Čebelarsko društvo Maribor kritizira delo Zveze čebelarskih organizacij v Beogradu. Odbor je sklenil, naj Zveza popraša Savez o njegovem dosedanjem delu.

Pričeli so se občni zbori društev. Zato smo določili nekaj članov upravnega odbora, ki naj bi jim prisostvovali kot zastopniki Zveze. Odbor je naročil predsedniku, naj napravi vse, da bo Zveza dobila potrebno pomoč za svoje pospeševalno delo.

Odbor je določil tričlansko komisijo, ki naj si ogleda nove prostore, v katere se bo vselila Zveza potem, ko jih bo izpraznil tovariš Grča. Pogovorili smo se tudi o opremi za te prostore.

Tečajev za preglednike čebel letos zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne bo. Imeli bomo nekaj drugih tečajev. Tečaj za vzrejo matic bo organiziral tov. urednik.

Odbor je sklenil, da bomo letos ustanovili tam, kjer je najbolj potrebno, več opazovalnic. To pa predvsem v tistih gozdnih predelih, kjer hoja večkrat zamedi. Predsednik Benedičič in tov. Gregor priskrbita do prihodnje seje vse potrebno glede teh postaj.

Odbor je odobril, da se zviša tovarišu Benedičiču, Cvetku in Wallasu dodatek za avtobusne vožnje od 18 na 25 din.

PROSLAVA MEDNARODNEGA ČEBELARSKEGA TEDNA V LJUBLJANI

Ljubljanski čebelarji so praznovali mednarodni čebelarski teden v soboto 4. decembra 1965 v stranski dvorani hotela Union. Prišlo je toliko čebelarjev, njihovih družinskih članov ter znancev in prijateljev, da je bilo za vse premalo prostora. Marsikdo je moral oditi. Praznovanje tega čebelarskega praznika je pri ljubljanskih čebelarjih že kar tradicionalno.

Vse čebelarje in njihove goste je najprej pristrčno pozdravil predsednik ljubljanske družine tov. Dominik Bric. Pevski zbor ljubljanskih grafikov je zapel nekaj

narodnih pesmi, potem pa je imel slavnostni govor urednik našega lista, Marinka Senegačnikova je potem recitirala nekaj pesmi Leopolda Staneka o čebelah. Predsednik Zveze tov. Valentin Benedičič je razdelil nato spominska darila — lepe knjige — najstarejšim članom ljubljanske družine za zvestobo organizaciji: tovarišu Cvetku, prof. Hrovatu in tov. Ahačiču.

Po končanem sporedu se je razvila prijetna zabava, ki jo je pozivljalo petje pevskega zbora. Čebelarji so obujali spomine ter prijetno kramljali s svojimi znanci in prijatelji še dolgo v noč. Bili so izredno dobre volje. Ta večer se je marsikdo olajšal za kak tisočak v zavesti, da so prav redki prazniki, ko se čebelarji snidejo. Srečolov je prinesel blagajniku nekaj tisočakov. Najbolj nestrpni pa so bili ljubljanski troti, ki so ta večer spet volili svojo matico. Marsikak stotak so žrtvovali za barvne razglednice, s katerimi so volili. Matica je postala namreč tista srečna tovarišica, ki je dobila največ trotovskega pozdravov in izrazov občudovanja. Sreča se je nasmehnila brhki tovarišici Rihterjevi, ki si je zdaj hudo mušno izbirala trota za svatovski ples. Toda popolnoma nepričakovano je pribrenčal izza Kamniških planin postaven štajerski trot, ki je speljal matico in se zavrtel z njo v zmagošlavni ples. In to pred očmi presenečenih in razočaranih ljubljanskih trotoev! Vse to je snemala tudi RTV Ljubljana in 6. decembra zvečer smo lahko videli v televizijskem obzorniku prizore s tega praznovanja.

PRAZNOVANJE MEDNARODNEGA ČEBELARSKEGA TEDNA V JARENINI PRI MARIBORU

Dne 15. decembra smo v Jarenini slavnostno praznovali mednarodni čebelarski teden, ki smo ga povezali z občinskim zborom družine in z družabnim večerom. Na praznovanju so bili skoro vsi čebelarji in njihovi prijatelji iz Jarenine, Kaniže in Sentilja v Slovenskih goricah. Naš gost je bil tudi tov. prof. Struna iz Maribora. Za uvod je recitirala čebelica Danica Šumenjak. Nato je devetčlanski mešani zbor čebelarjev zapel Gerbičovo pesem »Bučelica«. Potem pa so tri čebelice Danica, Zlatka in Marinka v živi sliki recitirale Zupančičevo pesmico »Ciciban in čebela«. Nastopajoče je občinstvo tople pozdravilo.

Po kulturnem delu je bil občni zbor. Na njem je govoril tudi upravnik ekonomske enote Agrokombinata Maribor iz Jarenine tov. Alojz Vidovič. Podčrtal je važnost sodelovanja Agrokombinata in zasebnih kmetov, prav posebej še v čebelarstvu. Vsi navzoči so se strinjali, da je treba organizirati še več takih sestankov čebelarjev in sadjarjev, kot je bil pri tov. Ivanu Meierju in Francu Šumenjaku. Ob koncu so se čebelarji zedinili, da bodo v letu 1966 obiskali rojstni kraj največjega slovenskega čebelarja Antona Janše.

Po občnem zboru se je razvil nadvse prijeten družabni večer. Danilo Verdl

PROSLAVA MEDNARODNEGA ČEBELARSKEGA TEDNA V ČD MARIBOR-TABOR

Po sklepu Apimondije, v katerem je zastopana tudi naša FSRJ, naj praznujejo čebelarske organizacije mednarodni čebelarski teden — praznik vseh zavednih organiziranih čebelarjev vsega sveta v mesecu decembru. Ta praznik proslavljajo čebelarske družine in društva kaj različno. Predvsem skušajo prikazati važnost čebel v kmetijstvu. V zvezi s tem pa hočejo poudariti tudi hranilno in zdravilno vrednost medu ter drugih čebeljih proizvodov.

Zato je čebelarska družina Maribor-Tabor priredila 1. decembra razstavo v izložbenem oknu Povrtne v ulici Moša Pijade. Razstavili smo različne vrste medu, voska, satnice, obširno čebelarsko literaturo, čebelarsko orodje in sadije. Poleg teh predmetov so bili tudi reklamni napisi. Posebno pozornost je vzbujal napis, da je dobil naš med *zlato medaljo* na mednarodnem čebelarskem kongresu v Bukarešti, kjer je bila tudi čebelarska razstava. Kljub dobri volji prirediteljev pa naša razstava še ni bila taka, kot smo si jo želeli. Ker pa se na napakah učimo, se bomo potrudili, da bo prihodnje leto popolnejša. Razstavo si je ogledalo mnogo ljudi, ki so jo pohvalili. O hranilni in zdravilni vrednosti medu vse premalo pišemo. Zlasti pogrešamo primerno brošuro, v kateri bi našli ljudje navodila za njegovo uporabo.

Po otvoritvi razstave je imela naša družina tudi lepo uspelo predavanje za višje razrede osnovne šole v Razvanju. O življenju, pomenu in koristi čebel pri opraševanju cvetja ter o pridobivanju medu in voska je govoril tovariš Tone

Lazar. Ob tej priložnosti je pojasnil tudi pomen današnjega čebelarškega praznika. Učenci so z zanimanjem sledili in živahno sodelovali z raznimi vprašanji. Šolski upravitelj Lojze Štefanič je obljubil, da bodo ustanovili na šoli čebelarški krožek, saj stoji na šolskem vrtu celo čebelnjak z nekaj AZ-panji. Želimo si, da bi bila v

svoj delež k ustvaritvi trajnega miru na svetu, ki je nujno potreben vsemu človeštvu. Opisal je najprej zgodovino čebelarstva od začetka do danes, nato pa delo naše organizacije in borbo za njen obstoj. Omenil je ustanavljanje raznih čebelarških podjetij, kot so bili Jugoapis, Agromel in še vrsta drugih. Vsi so hoteli oško-

prihodnje taka predavanja tudi na drugih šolah. Zanimanje med našimi najmlajšimi je veliko, treba je le dobre volje in povezave s šolo. Tako bi začeli pridobivati naraščaj. Ta nam je nujno potreben, če hočemo, da bomo napredovali.

V počastitev mednarodnega čebelarškega tedna je ČD priredila 4. decembra za svoje člane in prijatelje čebelarstva dobro uspešo proslavo. Odprl in vodil jo je naš agilni in požrtvovalni predsednik tov. Jože Hribar, ki ima veliko zaslug za uspeh te prireditve. Slavnostni govor je imel tov. Tone Lazar, ki je orisal pomen mednarodnega čebelarškega tedna in svetovne organizacije Apimondije. Ta se z združevanjem in organiziranjem vseh čebelarjev na svetu trudi, da širi bratstvo in enotnost med narodi. Tako doprinaša

dovati in likvidirati našo Zvezo ter s tem uničiti zasebna čebelarstva. Nad njimi se je povsem uresničil pregovor, ki pravi: »Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade!« Pozval je vse čebelarje, naj se organizirano združijo okoli svojega najstarejšega glasila Slovenski čebelar. Skušajo naj ga razširiti tudi med neorganizirane čebelarje ter jih tako pritegniti v naše vrste. S tem bomo pokazali, da smo vredni nasledniki našega učitelja *Antona Janše*.

Po uradnem delu proslave se je razvil prijeten družabni večer. Ob poskočnih zvokih ansambla Svenšek so se člani veselo zavrteli in ostali in prijetnem pomenu pozno v noč.

Vsem čebelarjem želimo srečno in medeno novo leto.

Tone Lazar

ZASLUŽENO ODLIKOVANJE

Na rednem letnem občnem zboru čebelarke družine Blejska Dobrava dne 26. decembra 1965 je izročil predsednik čebelarkega društva Radovljica odlikovanje — red A. Janše III. stopnje — 85-letnemu predsedniku društva tov. Stefanu Razingarju z Blejske Dobrave. Čestital mu je v imenu Zveze in čebelarkega društva ter opisal odlikovančeve zasluge za razvoj čebelarstva.

Očetu je pomagal pri čebelah že od šestega leta starosti. Leta 1906 se je vključil v čebelarstvo organizacijo kot ustanovitelj čebelarkega društva Gorje. Organizaciji je ostal zvest vse do danes. V želji po izpopolnjevanju se je udeležil leta 1908 kot edini Gorenjec tečaja za spoznavanje in uporabo AZ-panja. Leta 1909 je že imel prvi AZ-panj. Potem jih je izdeloval ter izpopolnjeval v svoji delavnici. Čebele so ga popolnoma prevzele, saj je videl v njih vzor marljivosti in popolnosti. Bil je vedno nesebičen svetovalec svojim čebelarjem. Ti so ga leto za letom izbirali za svojega predsednika in ga tudi predlagali za zaslužen odlikovanje. Predsednik je končal svoje čestitke z željo, da bi odlikovanec še dolgo užival ob svojih ljubljankah.

Čestitali so tudi čebelarji. Ta dan je tov. Razingar godoval in praznoval svoj 84. rojstni dan. Zato se je slavje nadaljevalo v njegovem domu. Tu so bili zbrani vsi domači s številnimi vnuki, ki so se veselili ob slavljenju in se zahvalili čebelarjem za pozornost.

F. R.

IZ UPRAVE SLOV ČEBELARJA

Clanarino in drug denar nakazujte odslej po pošti na naš naslov Zveza čebelarkekih društev v Ljubljani, Miklošičeva cesta 30. Tudi osebna vplačila pri naši blagajni — Miklošičeva cesta 30 — v dopoldanskih urah so zaželeni.

Pojasnila in nasvete daje Zveza brezplačno, vprašanjem pa priložite znamko za odgovor. Prav tako priložite znamko tudi naročilom za posamezne starejše izvede Slovenskega čebelarja.

Imena tistih, ki niso več člani, nam sporočite takoj, če tega še niste storili.

Čebelarji, ki ne želijo več prejemati lista, naj ga takoj vrnejo pismonoši s pripombo: »Ne sprejem!«

Dolžniki naj poravnajo zaostalo naročnino, sicer jim lista ne bomo več pošiljali.

ČEBELARSKO DRUŠTVO RADOVLJICA

sklicuje svoj redni letni občni zbor, ki bo v sejni dvorani Občinske skupščine v Radovljici dne 27. februarja 1966 ob pol deveti uri dopoldne. Za delegate je udeležba obvezna, ostali čebelarji so vljudno vabljeni.

Čebelarstva samopomoč društva Radovljica obvešča člane, da bodo zbirali voščine za kuhno voska dne 15. in 16. aprila leta 1966 od 8.—12. in od 13.—17. ure.

Satnice bodo na razpolago dne 22. in 23. aprila ob istem času in 24. aprila 1966 od 8.—11. ure. Čebelarji, držite se točno določenega časa, da ne bo prekanja.

Predsednik

TISKOVNI SKLAD

Naši člani in organizacijske enote še nadalje prispevajo za Slov. čebelarja. Člani čebelarke družine Selnica ob Dravi so dali 9050 din, neimenovani član Čdr Medvode 2000 din, član Čdr Grad 2000 din, Franc Pikelj iz Radovljice 700 din, neimenovani 1000 din, Drago Vorina 1000 din, ČD Maribor 35.500 din, Josip Klemen, Križevci 1000 din, ČD Nova Gorica 6950 din, Franc Kovačič, Ljubljana 1000 din, Anton Oblak iz Planine 1000 din, ČD Celje 10.000 din, Jože Babnik iz Ljubljane 5000 din, Fr. Vrčko, Krško 2200 din, Čdr Laško 5000 din, neimenovani iz Škofje Loke 5000 din, Franc Komel iz Ptuja 1500 din, Karol Čermelj iz Bilj 1600 din, Čdr Ljubljana 25.000 din, Čdr Šempas 3850 din, Čdr Mežica 10.000 din, Čdr Rakke 5000 din. Vsem darovalcem se uprava lista najiskreneje zahvaljuje.

PRODAM

20 čebeljih družin, Franc Vrhunec, Hrib 3, Predvdor pri Kranju.

POPRAVKI

Prosimo, da popravite v 10. številki lanskega letnika na st. 260 napis pod sliko. Črtajte besedo »Janševim« in napišite »Resmanovim«. V 12. številki črtajte na strani 307 v članku »Zastrupili so nam čebele« poleg avtorieva imena besedo »Polje« in napišite »Bilje«. V istem članku popravite na strani 307 v 3. vrsti besedi »Orehovlju«, »Bilju« in napišite »Orehovljah«, »Biljah«. V 12. vrsti popravite ime Hilar v Hilari.

Uredništvo

FRANC SKOF

Dne 2. novembra 1965 je nenadoma umrl, zadet od kapi, v 78. letu naš dragi tovariš in čebelar Franc Skof, železniški inšpektor v pokoju. Pokopali smo ga dne 5. novembra 1965 na ljubljanskem pokopališču.

Franc Skof se je rodil 22. septembra 1888 v Trnovem v Ljubljani, kjer je tudi končal osnovno in srednjo šolo. Po odslužitvi vojaškega roka je stopil v službo pri takratni južni železnici in bil prometnik na raznih postajah.

Po prvi svetovni vojni je bil imenovan za šefa postaje v Zalogu. Od tod so ga premestili v Niš in Leskovac v Srbiji. Ko so ga čez nekaj časa spet premestili v Ljubljano, so ga imenovali za šefa postaje v Ljubljani, nato pa za šefa železniške tiskarne. Tukaj je opravljal službo do svoje upokojitve. Kamorkoli je prišel, so ga njegovi sotovariši z veseljem sprejeli. Tudi nižji uslužbenci so ga povsod spoštovali in imeli radi.

Že v Leskovcu je začel čebelariti z dvema AZ-panjema. Ko je bil premeščen v Ljubljano, se je temeljito posvetil čebelarstvu. Leta 1932 je pomagal ustanoviti v Ljubljani Železničarsko čebelarsko združenje in je bil na njenem ustanovnem obnem zboru izvoljen za predsednika. Ta čebelarska zadruga je po njegovi zaslugi hitro narasla na 445 članov, ki so bili vsi železničarji in čebelarji. Število članstva bi se še dvignilo, ko ne bi bila izbruhnila druga svetovna vojna.

Tovariš Skof je bil vzoren čebelar. Svoje čebelarstvo je sčasoma povečal na 30 AZ-panjev. Zaradi slabe pomladanske paše pri nas je vedno vozil čebele na akacijevo pašo v Bačko. Po akacijevi paši je večkrat prepeljal čebele tudi v Gorski Kotar. Vsa ta pasišča in še druga kot npr. na žepku v Liki in rožmarinu na otoku Hvaru in na metvici v Slavoniji je začel prvi uporabljati on. V teh krajih je imel več znancev in prijateljev železničarjev, ki so ga vabili, naj poskuša izkoristiti njihova pasišča. Na teh prevozih se mu je vedno pridružil še nekaj ljubljanskih

čebelarjev. Tako so pošala ta pasišča po njegovi zaslugi dostopna tudi drugim slovenskim čebelarjem.

Po okupaciji je železničarska čebelarska zadruga prenehala delovati. Priključila se je takratni splošni čebelarski zadrugi v Ljubljani. Tudi v upravni odbor te čebelarske zadruge je bil izvoljen tovariš Skof. Pozneje, ko se je čebelarska zadruga preimenovala v Zvezo čebelarskih društev, pa je bil izvoljen za predsednika čebelarskega društva v Ljubljani.

Vse svoje odborniške obveznosti je vestno izpolnjeval in skrbel za napredek čebelarske organizacije. Prav rad je pomagal vsakomur, ki se je zatekel k njemu.

Ko se je preselil iz Ljubljane v Zalog, kjer si je ustvaril svoj dom, je moral opustiti v Ljubljani društveno delovanje. V Zalogu je bil zopet izvoljen za predsednika tamkajšnje čebelarske družine Polje. Temu mestu se je moral po nekaj letih odreči, ker je bil preobložen z delom pri družbenih organizacijah.

Dragega pokojnika so spremljali na zadnji poti prijatelji in znanci, med njimi smo bili tudi čebelarji, ki ga bomo ohranili v lepem spominu.

F. C.

ALOJZIJ PAHOR

Po dolgotrajni bolezni nas je dne 22. novembra leta 1965 zapustil naš član Alojzija Pahor, dolgoletni pevovodja v Metliki. Rodil se je dne 25. julija 1909 v številni družini v vasi Velika Stanga. V Metliko je prišel leta 1930 in je postal tu organist. — Kmalu si

je s svojo pridnostjo pridobil veliko prijateljev in tudi zvesto družico. Pokojni Alojzija se je udeleževal tudi v naprednih kulturnih organizacijah in ves čas pridno vodil pevsko društvo v Metliki.

Že kot sedemletni otrok je zamenjal podarjeno ovco za kranjič s čebelami. Od takrat je vedno čebelaril. Ob smrti je zapustil 25 AZ-panjev in zelo lepo urejen čebelnjak. Bil je ves čas naročnik Slovenskega čebelarja in vesten član čebelarske družine.

POROČILO ZA DECEMBER

V prvi dekadi je bila temperatura nekaj stopinj pod ničlo. Dobili smo dež in sneg. V drugi dekadi se je vreme zboljšalo. Bilo je suho in topleje. Proti koncu meseca se je vreme poslabšalo. Dobili smo spet padavine. Zrak je bil nasičen z vlago in meglo.

Breg-Tržič: Ves mesec je bilo v dopoldanskih urah megleno. Samo nekatere družine so 28. decembra lepo letele.

Zerovnica-Postojna: Ta mesec je bil razmeroma topel. Bilo je precej dežja in tudi snega. Izleta ni bilo. Čebele prezimujejo normalno.

Rogatec: Čebele so se 20. in 31. t. m. trebile.

Selnica ob Dravi: 19. in 20. t. m. so se čebele dobro otrebile, saj so letele cele tri ure. Tehnica je v drugi dekadi padla za 30 dkg.

Prosenjakovci-Murska Sobota: Čebele so pet dni izletavale in se dobro otrebile. Poraba medu je normalna.

Iška vas: V decembru je bilo zelo spremenljivo vreme. Imeli smo tri izletne dni, 19., 21. in 28. decembra. To bo prav gotovo ugodno za letošnje prezimovanje.

Pušča-Bistra: Čebele dobro prezimujejo.

Kraj opazovalnice	Donos ali poraba v			Skupno pridobil ali porabil dkg	Srednja mesečna toplotina °C	Dnevi			Sončni sij v urah
	I.	II.	III.			izletni	deževni	s snežno odejo	
	mesečni tretjini dkg								
Breg—Tržič	—	— 10	— 30	— 40	+ 2,3	1	8	8	88
Dražgoše—Šk. Loka . . .	— 10	— 20	— 10	— 40	— 1,5	—	4	30	82
Zerovnica—Postojna . . .	— 15	— 85	— 15	— 115	— 2,0	—	10	20	62
Rogatec	— 10	— 20	— 50	— 80	+ 3,0	6	6	14	77
Lovrenc na Pohorju . . .	— 5	— 30	— 30	— 65	+ 0,4	1	3	24	102
Selnica ob Dravi	— 15	— 30	— 15	— 60	+ 1,0	3	9	23	118
Lovrenc na Drav. polju . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cezanjevci—Ljutomer . .	—	— 60	— 60	— 120	+ 1,5	—	10	5	50
Bučkovci—Videm	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ob Ščavnici	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Prosenjakovci—M. Sobota .	— 10	— 10	— 30	— 50	+ 1,8	5	8	9	74
M. Polana—Lendava . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svibnik—Črnomelj	— 40	— 45	— 35	— 120	+ 1,2	6	6	3	55
Iška vas	— 10	— 20	— 20	— 50	+ 2,4	3	12	21	31
Škofije pri Kopru	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pušča—Bistra—Zagreb . .	— 30	— 30	— 40	— 100	+ 2,3	1	13	1	185
Povpreček	—	—	—	— 76	—	—	—	—	—

MEDEX

Ljubljana, Miklošičeva 13/IV (uprava) — Miklošičeva 30 (trgovina)

Cenik čebelarskih potrebščin

	Reprodukcijska cena	Prosta cena
27. Cevka	145	170
28. Zveplalnik	245	295
29. Zveplo — žvepleni zakad na papirju	565	680
30. Paradiklorbenzol	540	650
31. Čebelarska pokrivala, žičnata	530	640
32. Čebelarska pokrivala, klobuki — kompletni	1.790	2.135
33. Čebelarska pokrivala, samo klobuki	660	780
34. Čebelarska pokrivala, samo pajčolan	1.130	1.355
35. Zaščitne rokavice:		
a) gumijaste št. 8	990	1.185
b) usnjene št. 10	950	1.140
36. Hramček enosatni	1.130	1.355
37. Plemenilnik trisatni — prostostoječ	820	980
38. Plemenilnik trisatni (sistem Rožman)	620	745
39. Satniki za enosatne plemenilnike	35	40
40. Vzrejni satniki	30	35
41. Vzrejne letvice	30	35
42. Matičnice za pošiljanje matic	60	70
43. Matičnice Wohlgemuth	115	135
44. Pokrovka za pripiranje matic	145	170
45. Sejalnik za čebele	755	900
46. Obrazci za matično knjigovodstvo — navadni	4	5
47. Pitalnik pločevinasti	380	450
48. Pitalnik lesenitni za 9, 10 ali 11 satarje	520	620
49. Pitalnik lesenitni (Vukeličev)	660	790
50. Navadni leseni pitalnik, koritce	535	645
51. Pitalnik za štirisatarja	330	395
52. Vilice za odkrivanje, najboljše izdelave	1.410	1.695
53. Stojalo za odkrivanje satja	2.730	3.270
54. Nož za odkrivanje satja:		
a) dolgi	340	405
b) kratki	320	385
55. Čebelarsko točilo:		
a) kompletno na tri sate do mere 26 × 41 cm	29.885	35.860
b) kompletno za sate do mere 30 × 44 cm	31.870	38.245
56. Koš za točilo:		
a) za tri sate	5.380	7.000
b) za štiri sate	6.695	8.035